

«ААНБЗИАЛА» 2026 АШЫКӘС ҒЫЦ!

ААМТА

«ААМТА»

АПСНЫ АШӘКӘЫҘҘЦӘА РЕИДГЫЛА АГАЗЕТ
ГАЗЕТА СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ РЕСПУБЛИКИ АБХАЗИЯ

Иапцоуп
2013ш.
Март азы

№ 11-12 (154)

2025 ш.

ноиабр –

декабр

Баграт ШЫНКӘБА,
Апсны жәлар рпоет

«ААНБЗИАЛА»

Истахуп, ағызцәа, абарт шөыгәтаны,
Ацыпхкәа хаддыло са сатцәа кны,
Сәагылан ишәасхәарц абас ажәаны:
– «Аанбзиала, ағызцәа, зегь хайбганы,
Ақбафи агәамчи рыла хайкәшәаны,
Хьаа-баа хамамкәа зегь хайманы,
Хапсадгьыл азыхәа кыр хапсаны,
Хаиниаларц, ағызцәа, есожәаны.
«Аанбзиала, арғыс, аиааира ганы,
Пшьышыкәса амцеи ахьтәи чҳаны,
Зыәныка ихынхөыз, ашәа катәаны.
«Аанбзиала, ағхөызба, мыцхөи игөыкны,
Быхаара фырхатца ибара бтахны,
Ашыкәсқәа зағзыжьуаз амәа бапшны...
Иаанышәкыл адрухәа! Зегь хайбганы,
«Аанбзиала, ағызцәа, есожәаны!

1945

АХҘЫНТҚАРРАТӘ КОМИССИА АИЛАТӘАРА

Б. У. Шынкәба илитературатәи
итцарадырратәи тынха анаунагзатәра-
зы Акомиссиа аилатәара

Апсны Апыза-министр ихатыпуаф
Цьансыхә Нанба ихантәафрала имәагы-
сит Апсны жәлар рпоет Баграт Шынкәба
илитературатәи итцарадырратәи тынха
ананунагзатәразы ахөынтқарратә комиссиа
аилатәара.

Ахөынтқарра Ахада Бадра Гөынба
Иусқала 2025 шыкәса октиабр 31 рзы
иапцан акомиссиа.

Аилатәарағы иалацәажәеит Апсны
жәлар рпоет, СССР-и, Апсни, Урыстөйлеи
рышкәықәа Реидгылақәа рлахөыла,
Д.И. Гәлиа ихьз ху Ахөынтқарратә премиа
алауреат, «Ахьз-Апша» аорден I аөаз-
ра занашьоу Баграт Уасил-ица Шынкәба
ибеиоу илитературатәи итцарадырратәи
тынха анаунагзатәразы азтаатқәа.

Акомиссиа аилазаара иалоу ир-
запхьан Баграт Шынкәба 1977 шыкәса-
зы ииахьаз иуасиат шөкәы. Уака иахө-
ит иара ипцстазаара даналтцлак ашьтахь
ирфәаратә тынха аус адулар азин змоу
рызбахе. Акомиссиа иалоу рыла уи гәц-
ракрала аус адуларазы зда псыхә ыкам
аусмәагәтәкәа ирылацәажәараны икоуп
анаөстәи аилатәарағы. Уи адагы икоуп
итцегы илацәажәатәу ажәалагалақәа.

2027 шыкәсазы иазгәаҗахөит Апсны
жәлар рпоет Баграт Шынкәба диижьтәи
110 шыкәса атра.

Ахөынтқарратә комиссиа аилазаарағы
икоуп: Апыза-министр ихатыпуаф Ць.
Нанба, Д.И. Гәлиа ихьз ху Апсуатцара
аинститут аихабы А. Ашөба, Апсны ашөкәықәа
Реидгыла ахантәафы В. Ағхазоу, Апс-
нытәи ахөынтүниверситет аректор А. Гә-
рамиа, Апсны атцара аминистр Х. Гөынба,
Апсуатцара аинститут атцарадырратә
усзуаы И. Г. Гыцба, Апсны атцарадыр-
рақәа Ракадемиа ахада З. Цьапуа, Б.У.
Шынкәба имемориалтә ғны-музеи аихабы
Р. Г. Цьонуа, Апсны ашөкәықәа Расса-
циа ахантәафы В. Зантәриа, Апсны акуль-
тура аминистр Д. Ақәба, Очамчыра а-
рион Ахадара аихабы А. З. Кациа, журнал
«Алашара» аредактор хада А.И. Лагәлаа,
Б.У. Шынкәба имаҗа Л.Г. Микаа, Апсны
ахөынтқарратә шөкәтыжьырта аихабы Д.К.
Нацкәебиа, Апсны Аихабыра Реилазаара
аппарат агуманитартәи асоциалтәи атц-
арақәа рзы аусбарта аихабы Е. Агрба –
ахөынтқарратә комиссиа амазаныкәа.

ХАЖӘЛАР РГӘЕИСРА ИАЦУ

Апсны ашәкәықәа Реидгылеи журнал «Алашара» аредакциеи еицымәаңыргеит
атыжьымтә 70 шыкәса ахьцәра иазкыз аиубилеитә хәылқазы

*Азия, урбанист, пату, урбанист,
Ва сәица, зегьы.
Вьцәа, урбанист, сәица, урбанист
Ва сәица, зегьы.*

Аицәса Цьонуа

2025

*Вьжәлар рашка аица сьүтә,
"Алашара" са сьүрәи,
Апоетца азыкә сьүтә,
Виацәа ирәицә сәица ду, сәица!*

Иван Тарба

И. Г. Папаскыр ихьз ху Апснытәи Ами-
латә библиотекәы имәагысуаз ахөылқаз
ахь инеит, апсуа шөкәықәа реидгыла, хител-
лигенция рхатарнақәа азөыры, акультуреи
аказареи русзуцәа, амилаҗтә литература аб-
зибацәа. Аусмәагәтә реаладырхөит Апсны
Апыза-министр ихатыпуаф Цьансыхә Нанба,
Апсны атцара аминистр лхатыпуаф Хьыбла
Шамба ухәа егыртгы.

Бзиала шәабейт хәа рахәауа, аиқәшә-
ра аиртит Апсны ашәкәықәа Реидгыла
ахантәафы Вахтанг Ағхазоу, «Иахьа ныхөу,
апсуа бышшәа ианыхөу, избан акәзар 1955
шыкәса раахы иаапмыркәзакәа апсышәала
итыцтуу журнал «Алашара» 70 шыкәса ахьцит.
Абжәапнеицш, пымкрада уи ххатәы бышшә-
ла – ахөынтқарратә бышшәала ахьхә-хьхәхәа
ицәажәоит, – ихәеит уи, насгы зегьы ириди-
ныхәлеит.

Иархәан Апсны Ахөынтқарра Агимн.
Ашьтахь – минуткә афымтрала иргәала-
дыршәеит еиуеицшым ашыкәсқәа раан аре-
дакция амац азыуаз, зыцстазаара иалцхөу
ашөкәықәа.

Анаөс ажәа иман журнал анысмәа
хәтә-хәтәла иазаатгылаз апоет, апрозаик, «Ала-
шара» аредактор хада Анатоли Лагәлаа. Ахәтә-
кахьала дазаатгылеит:

«Хәпсуа литературағы иахьа хазхьхөхө,
иреицгәу арфәиатқәа зегьы журнал «Алаша-
ра» ашөкәықәа ихьцны адуицеи збаз роуп. Уи гә-
дурууп журнал атоурых азы, уи гәдурууп хара
зегьы хзы. Апсны жәлар рпоет Д. И. Гәлиа еицыр-
дыруа ипоема «Сара схөышәара» ала иаатуеит
1955 шыкәсазы итыцтыз рапхьазатәи журнал
«Алашара» аномер. Убри нахыс Д. Гәлиа ина-
вагылеит абахатәра зләз хпоетцәа, хапрозаик-
цәа, хлитературатцәаөшәа. Журнал «Алашара»
атыжьра апшыгаразы Москови Қарты акырынтә
дрыбжысит, Апсны аихабырагы тынх иртә-
мызт, иуулак, хмилиат реизырхаразы, журнал ада
псыхәа шрымам дырдыруа, атыжьра иадгылартә
иқәицеит. 1-тәи аномер атыцра ианалага инар-
кны редактор хадацәас еиуеицшым ашыкәсқәа
рзы аус руан хәшәкәықәа: Мушьни Ахашба,
Алыкьса Цьонуа, Чичико Цьонуа, Алыкьса Ць-
ниа, Гьаргь Гублиа, Никәала Көыцниа.

Иажәа иацәауа иазгәеит: «Хара да-
ра хгөы аладууп журнал ағы рапхьазакәны
иахькыпхьу ароманқәа хатәрақәа: Иван Па-
паскыр – «Апхөыс лыпату», Баграт Шынкәба
– «Ацынцәарах», Иван Тарба – «Идыру ахьз»,
«Амра хара хөы игылоит», Алыкьса Гогәуа
– «Асду», Алыкьса Цьениа – «Абна амаза»,
«Ацәәкәа аабатәи апштәы», Мушьни Микаа
– «Ахка», Витали Амаршьян – «Апсха», Платон

амтәкәа зышәуаз, аредакция аусгы назыгзоз,
аредакция аоныцқа аусура мацара акөымкәа,
аредколлегиягы иалаз аредакция аусура ацхы-
раара гәгәа артон хәшәкәықәа азөырышәы.

Иажәа ахыркәшаран итабуп хәа реицәеит
аурнал иапхьаны, аредакция азуны, хәпхьә
иқынза иназго, атыжьра зыбаба ду адыцто аре-
дакция аусзуцәа зегьы.

Апсны Апыза-министр ихатыпуаф Цьан-
сыхә Нанба дапхөит «Алашара» 70 ш. ахьцтра
аиубилеи ахәтыр азы Апсны Ахада Бадра Гөын-
ба иқәицәз адныхәалара.

Апсны ашөкәықәа Реидгыла аихабы
Вахтанг Ағхазоу иқәгыларан далацәажәеит
атыжьымтә аханатә хәжәлар рдоухатә культура
афәарағы иааннакылаз аты.

«Аурнал атыцтра ианалага инаркны шьар-
да рылдыршәит еиуеицшым ашыкәсқәа раан
уи напхгара азтоз, урт ирывагыланы атыжьымтә
амац азыуаз зегьы. 2004 ш. раахыс редактор
хадас иамоу Анатоли Лагәлааи уи иыццәеи
аредакцияғы ишыкәғыз атрадицкәа еи-
хахауа шәауеит. «Алашара» иабзоуру рацәоуп
апсуа сахьаркыратә литература ажанрқәа зегьы
рцөыргәрей, зыргәрей, апхьацәа рыларцә-
рей ркны, ари еснаг акырз атцанакуан апоет-
цәеи апрозаикцәеи рабицара Ғыцқәа рзы.

Алитература еснаг хәжәлар рдоухатә
культура афәара иалахөын, еицәгыло абица-
рақәа апсуатцас реицәазарағы, рмилаҗтә
хдырра ашьтыхрағы, иапсаны реизхарағы
мәанызас ирыман. Журнал «Алашара»

адакәкәа ркны апхьацәа ирбон алитера-
тура ажанрқәа рыҒиашьа, рышьякәгылашья.
Арфәицәа рөымтәкәа иаадырцшуан апста-
заара аганқәа зегьы. Урт идырцәбыргуан ами-
латә сахьаркыратә литература алшарақәа,
уи агәеисра еихсыгәра шақөым. Абартқәа
хәсаб рзуны афилологитә тцарадыррақәа
рдоктор Виачеслав Бигәаа итижыит акыр
шыкәса аус здиулоз, атыжьымтә атоурых
инартбааны иаазырцшуа ашкәы «Аурнал
«Алашара» (1955 – 2012). Иахьа ахархәацәа
рзы акыр ихәартаны икоуп. Апхьақәзы уи ин-
хартәаны итыжыоит, абиблиография акәзар,
2025 ш. ркынзагы еиднакылоит. Ари ағы-
рцшы иахнарбоит апсуа доухатә культурағы
«Алашара» алағала ду. Аредакция иазаацәо
шәапхьақәагы еихау аихьзарақәа шөзыпшы-
зааит», – иазгәеит уи.

Адныхәаларақәа азеиҒышьярақәеи
рыла иқәгылеит иара убас Апсны атцара ами-
нистр лхатыпуаф Хьыбла Шамба, Апсны атц-
арадыррақәа Ракадемиа ахада Зураб Цьапуа,

ашөкәықәа Анзор Мыкәба, Владимир Делба,
Даур Начкәебиа, апоетцәа: журнал «Апсны ака-
зара» аредактор хада Геннади Аламиа, ахөыцтәи
журнал «Амцәбз» аредактор хада Гөынба Сака-
ниа, апетцәа Гөынба Көыцниа, Заира Тхәицкә,
Д.И. Гәлиа имемориалтә ғны-музеи аихабы
Светлана Корсаиа, атцарауа Валентин Кәагә-
ниа, Инал Гыцба, Дифа Гәбниа, Саида ХәаҒыи.

«Алашара» аредакция атакыпхькәу
амазаныкәа Альбина Анқәабцәа дрыцхө-
ит Москвантәи апоет, ахоурыхтәафы Денис
Чачхалиеи афилологитә тцарадыррақәа
рдоктор Виачеслав Бигәааи журнал аиубилеи
инамаданы иаарыштыз адныхәаларақәа, иара
убас Тьркәтәылатәи апсуа диаспора рхатарнак
Махьинур ПапаҒа иқәлцәз адныхәала дапхө-
ит ауаажәларратә усзушы Оқтай Котуа.

Ақәгыларакәа рыбжьара идырбон еиу-
еицшым авидеонцәмтәкәа ркнытә аыццәа-
хәкәа, урт иреиуоуп журнал аредактор хадас
иқаз Гьаргь Гублиеи ақәа аихабы акыр шыкә-
са аус зухьаз Мушьни Микаеи атыжьымтә 60
ш. анахьцтыз аиубилеи ахәтыр азы иқарцәз ад-
ныхәаларақәа.

Аханатә аекран акны иаапмыркәзакәа
еизаз ирбартан журнал атоурых аазыр-
шуа еиуеицшым аамтәкәа рзы итыху аредак-
ция аусзуцәеи апсуа шөкәықәа рфото-
сахьақәа.

Аиубилеитә хәылқазы алахөыхра иацы-
рцеит Апсны жәлар рартист Лиудмила Гөымба,
ансамбль «Гөында» инарыгзәз ашәкәа.

АШЬХА УАХЬААХЫЦУА УАШЬА ДУЗЫЦШУП!

Еицырдыруа апоет, ауаажаларратә усзуфы Геннади Аламыа иецәажәара

– Геннади Шьаликәа-ица! Уара ибзианы уздыруа зегьы уеигәы-рғоит, иагьцьаршьоит угәы уахьамыртәо, абриакәра ахьулшо!.. Ааигәа Нхьй-Уацстәыла укән, уфызцаа ашәкәыфәцәа икарцәз аапхьарала фыцьа ауацс поетцәа дуқәа, аишьцәа Нафи Цьусоиты, Теимураз Хацьаты риубилеикәа урылахьын... Аныцәа ахьымфәгысуаз ахәынтқарратә театр азал дуззафәы зегь рапхьа ажәа уртеит, игьлан напейнкьаралагы иу-дырныхәалеит Нхьй-Уацстәыла аказара зәагьсазтәыз хәа ахьз ушапсахаз атәы зхәоз ашәкәы унапәфәы ианудыркәгы. Уи хара хзы ихьзуп!.. Хара Аңсны ашәкәыфәцәа Реидгыла аизарақәа анымфәақәа, илимшиар Калоит хәа уанәхьмьргәамйа ыкоуп!.. Нас, узакәытә мйәжәфәқәои Нхьйкәа, хашьцәа рахь уанцо Анцәа иуит?!

– Сықәра ахаракыра сынхытны италахьоу – уажәыта улапш сыттамшәаргы, сугәаламшәаргы калон, аха иууам, иуудәкьом. «Ипсхьоу рақәзам, ирыцхашьатәу сара ицсраны икоу соуп!» – хәа ихәахейт поетк. Упсы танатцы упстазаара ула иуртцабырглароуп. Убри акәхап сызмыртәогы. Ашыцламшә зкәыиаз ахахә еицш ахаракырахь зхы хоу рымфә санхалар стахым, истахытәкьам. Акгы сзырмыхәозаргы, азәгы сиқырхагамхарц сашьтоуп.

Уашта-угәара уахапырларц мтәыжәфәқәак ухы иаурхәо, хара цагас дцәа мтәыжәфәқәак уманы узыкалом. Упырузар упырузароуп, ухәазаларц ушазар – ухәазала, епныхәа умазам.

Нхьц-Кавказ анакәа, схәы-црақәа, сыпхьызқәа ирылоу дуней дуны икән, икоуп иахьагы. «Уркәат наф, урт ахьхәахәо хәа акгы ыкам!» хәа ззырхәоз хашьцәа нхьцәа, «Иахәалак!» хәа аахытцынтә ашәхәкәа ирхьшаны игаз абжы иацгылеит. Дарбанзаалак, ихы акәым, дәфәзәгы ихьз иадкылангы, зейпш адуней иамбац, иамахац урт рфырхатарә зыбзоуроу хәа азәы далукаар анцәагы иуыишьазом. Зкышыкәсала хәжәлар иларцоз рпылазар, иахьагы уацәгы уи ахәтырқәцароуп зыпсы тоу ируалны испхьазо. Акгы ламцәкәа зегьы тәгаларц иафә ртәы хәатәзам! Нхьц-Кавказ сахьнеилакгы сзыцсам ала хәтыр сықәцаны иахьыспыло цьасшьазом. Аңсуа рахь ирымоу агьыбырла спыргалоит ауп, уаха акгы.

АЕШЬА

Хьылтшьтрақәа хазуп -
Хамфәкәа акуп...
Уашьа дузыцшны
Ашьа уахьаахьыцуа!
Закә лашароузеи
Аңсуа ипцылан
Ауацс дилақәа ирхыцуа!
Дышпалашо аңсуа,
Ауацс дааит анырхәа,
Иашта италойт
Игьыртәхәу аныхәа.
Зыцхьыртәқәа хазу
Азиасқәа еилалойт,
Иузеилыхуам урт
Нас аламала.
Хьышәәкәа хазуп -
Хәшәкәа акуп...
АПСУА – злацәажәо
Ашьтыбжәкәа рылоуп
АУАПЦ
Ихьзгы злашьақәгылоу.

Псра зкәым ауацс поет Коста Хьетагуров, зышәкәы «Ауацс пхьарца» апсшәахь еицган итсыжыз дахьыз икытә Нар инахьыкны ихиаалоз аурбақәа Нхьц-Уацстәылака рхы хан. Хьыцрашәк сзыцфьыргон зхы иакәитыз апсаатә пагькәа сахьызыпшуаз. Урт рзы Уацстәыла нхьытны аахытци хәа ишамызт. Тәылак акын Уацстәыла,

жәларык рақәын ауацсаа! Апоет ифымта ссирқәа зыкызыгы ижәлар рақәара акәын. Абар, «Костә» зыхьзны уи изыскыз ажәеинраала акынтә цәахәәкәак.

Угәы арахьыцкәа инархьысны Узыршәахәаз, узырцәыуаз Ужәлар гәакьа гәыгыртас Урзикалеит, Ртоурых ухтысит, Рхьаа унырит ихьу-хьууа, Аңсра иацәыухьейт, Коста!

Уажәраанза еибарышоуа ахьз-апшеи ахамтәкәеи ирышьтоу ауаа ззеилымкаауаз сара насыпс исшьейт ари сеитгамта азгәатаны Нафи Цьусоиты ихьз зху ахәынтқарратә премия ахьсәтәаршьаз, Нхьц-Уацстәыла Ареспублика–Алания иреихәзоу ахамтә «Уацстәыла ахьз-аңшазы» саңсаны иахьырыпхьазаз. Ауафы дуафуп, икоу-уарызеи! Еихаракгы сеитгамта сгәы зазыбылуаз, аитәгара сабжыызгаз иара ауацс жәлар рпоет, атәрауаф ду Нафи Цьусоиты ахьыакәыз ауп. Иареи сарей хаибадыруан 1967 шықәса раахыс. Иашьа Теимрази сарей Москватәи али-тературатә институт акны ацара еицәхтон. Убра хаибадырит Нафигы саргы. Акырза дышсеихабызгы, псраенынза фызара сзиуан, иашьей сарей хаизыкәзаашьа деигьыргьон. Теимраз иакәзар, уанза Аңсны дшымнейцызгы уи иазкны ажәеинраалақәа аңитон. Уи изку жәеинраалак афәы исхәоит:

Апоет арха ддыргәар,
Ашьака имфә ирхоит,
Уака ихлафуа дыртәар,
Нас ихы ахьынахо дцоит...

Лассы-ласс дымгәаало дыкам
Сфьыза Хацьаты, апоет:
Сашьцәа рахь сцоит сара
Аңсныка!» –
Кырынтә ихәо рахәхьейт.

Ирхәоз аастра, рыблақәа ирхьзбалоз агьылоура еицан аибашьра мца иаалагылаз сьжәлар ргьырфәа рыцеишфызшоз хашьцәа жәларкәа рцеицәа хьзырхәагақәа. Хаштшьас иамоузеи, иара, хынфәжәа шықәса инартысхьаз Нафи аибашьра ианалага Аңсныка иаара. Исгәалашәоит, ажәа мцхәы мхәазакәа, ифьыза Владислав Арзынба шака игәы ирғәгәаз, сара исылшаз абри ауп хәа аибашьра зпейцшхаз ажәлар рхьцыраараз апарагы шалейтаз...

Сыпсы танатцы исхамыштүа хтыск атәы сымхәар ауам. Аахьыт-Уацстәыла аибашьра цон. Зынран. Амфә баапс ханысны, Нхьц-Уацстәыла уахьналагыло икоу ақалак Цьава хназеит Серге Шамбей сарей. Уаантәи Цхинвалнза ақыртүа қытәкәа урылымскәа цашьа ыказамызт.

Шьхала амфә фыц ақатарә иафын, аха иалымгазацызт. Хармышьит. Ауа Цьава хааныркылейт. Ашьыж аштаб афәы хәхьнеиз Нафи Цьусоиты даахьылеит. Издыруан иаха хшааз азы Цхинвалка ател ишасыз, аха сфьыза ду ара дахьыызбаз аазсымбатәбарәхейт. Итәыла амца акын. Нас, аашьас икаитцазеи, фәжәижәбака верс шьа мфәхәастала дырхысны? Уи шьысшьоз, иартмак ду ахы ааиртлан, итыганы инькәитцеит, иахьа сьшәкәкәа зегьы раастс сгәы ззыбылуа, уацс бызшәала еицәганы, аибашьра аамтәзы итыжьхаз сажәеинраалақәа реизга «Ауацс ашәа» атираж абжеихарак. Уи шейтаргоз дыруан, иара иеицш, сфьызцәа, ирейгьу ауацс поетцәа, аха уажәы аңсрей абзареи анейфәгылоу аамтәцәгы азы ашәкәы атыжьра шыкалз сзеилкаауамызт. Исзеилкаауамызт, зықәрахь инехьоу ауафы абас

еицш аидара дацалан шьапыла амфә хьантә данысыртә амч изтәз! Сгьыртәызу, сфьыуарызу сзымдыруа иблақәа санынархьыцшыла избейт. Аңсны арыцхара ианакәшәа урт ирхьызбалаз агьырфә еицшыз, ижәлар гәакьа рлахьытцазы деигьызбалауаз агьырфә. Уаха зцәара сымамызт...

Ажәфан лашьа аетдәкәа шалыпхо еицш, егьа аамтә царгы агәалашәара еицәкзом, уи иалпхалоит иузгәакьоу ауаа рхәфсахьа лашәкәа. Аңсны иакәлеит хәа адырра шиоу-уцдәкьа уи ахьчараз игьларц адуней зегьы ибжы фәца ахирцәеит аңсуаа рхылтшьтра, ачеркес Ду Иури Калмыков. Уи ибжы раханы, адуней ицсақьаны иалацоу аңсуаа, адыгацәа, егырт Кавказа ршыапы икәгылеит.

Зтацәа зманы Шәача зыцсы зшьоз ақабарда, Урыстәыла Иреихәзоу Асовет адепутат Мухамеддин Тумов, август 15 рзы итацәа афәныка ишытны Москва дцаны цсшьара икәз ифызцәа пшааны, драпхьагылан Псоу ахәаа нызкылахьаз ақыртәа дрылсны, Владислав Арзынба икны днейны икоу еилкааны Москвага дгьейт. Уака Иреихәзоу Асовет аилатәара еицәканы, Урыстәылатәи адепутатцәа Аңсны атагылазаашьа иалацәажәаны Қыртәыла агрессия иакәзбартә икаитцеит. Уинахысгы аибашьра иадхәалаз дызлахьымыз ус ыкамызт.

Измахацда Султан Сосланиев еицәкааз, Владислав ифьыза гәакьа, ацарауаф Баразы Бгажников дызлаз агьыц ду автобула ақыртәа ирылсны Гәдоуҭа раара атәы! Уинахысгы ари аруаф ду хар еицәкаарз илиршаз, ифырхатарә атәы зхәо ашәкәы тсыжьхейт азы, ицегьы исхәаша шымоуыгы, уажәазы сеааныскылоит...

Зыфны стәахьаз-сгылахьаз, фьызас, ешмыс испхьазоз ауацс поет Владимир Царукаҭы, икәра шифахьазгы, аибашьра аныкала Аңсны дааит. Сара Чечентәыла сықан, хзеикәымшәазеит. Уаха уафы даизыбзиамхәкәа Ешыра дцаны аибашьра днарывагылт. Ари захәз Владислав Арзынба иара икынза дааргарц рыдитцеит. Ианейцыла, икәра дахәапшны, ус Коумцар акәын, уаха аибашьрахь уахьзышьтзом хәа аниейхәа, хәешьараз аскәтәи ныхәафә нызкылахьоу, ула хәжәа пшзақәа харцәабыргы акәзәми хәа наитәикит уи ауацс поет. Афәы итшәаз ажәа, ибзиа, ицәгәа, псра-зра ақәзамка адуней ишалазаауа здыруа ауафы иажәагы разоуп, улагы ирцәабыргуп. Зызбахә схәарц стәхны сьзхьымзац шакафы ыкада! Уи азы цстазаарак узымхоаап, убамә!

Иахьагы сгәы икәфәуейт, аибашьра аламталаз хәагылазаашьа атәы дансазцәа адыга жәлар рхыбаф Заур Налоев лоунтә даакәыцсычхан иххәаз ажәкәа: «Ех, сықкәын, закә аамтәацәоузеи хәз-хаанхаз! Асеипшкәа раан, адыгацәа адрухәа иеьжәлан, ашьақәа ирхьытны рашьцәа аңсуаа инаравагылон, ус қартон аңсуаагы ара шәартәк аақалар... Ицеит уи аамтә, ицагәышьейт. Иахьа цхыраарак қәхцозар абьыарла акәзам, шәкәыла-быгьшәыла акы хәзхәар иазхәроит».

Ускан Заур Ду икәфәсымтзеит. Хара имгәкәа, аибашьра аламталаз, ашьақәа ирхьытны, ахагара ззааны икәз ашәанцәа ирылсны сқытә Кәтол иааит қабардәтәи гәыцқык арпарцәа. «Хара хәпшыхәцәоуп, Аңсны икоу атагылазаашьа еилкааны ирызнахгарц зыкьыла аибашьцәа ақатәрафә иахьыпшуп», – анырхәа, ашәанцәа шәаны урт амфә рыртәит. Аңсуара ацәатәышьақәа ируазәкыз Алмасхан Гьыргәлиа иашта тбаахь имфәхытыз арпарцәа «иахьарнахыс сықкәынцәа шырхьыцхьазалоуп!» хәа реихәейт

саб. Дук мыртыкәа Нальчик ацара сыкәшәейт. Заур Налоев дсыпшаан, уиашам хәа ахаан игәагыны азәгы иеимхәацзы иахәара згәагыт. «Уи шцә?» – илахь еитымхкәа даасәапшит. «Аамтә мфәсаргы, афырхатарә азымгазеит. Уи дыртцабыргит ақабарда чкәынцәа!» Икалз ахтыс изеитасхәонаты еицә-еицә ихәфә лашон, ацтәкәа зхьыцуа ахра еилафәахрейцш сапхьа игьлаз адауапш. «Уара иахьа сыпсы тоутеит! Шьтәтәкьа, ихагоу егьа цәгыра зырхәыцыргы, хшеикәхо агәра хейт!» – ихәан, сааигьыдиргәәлеит, илагырзкәагы сьжәахьыр аадырцәаакит.

Август 17 рзы Иусуп Сосламбеков телехәапшрала дықәгыланы, – «Аңсуаа Ран хәхьыдылкылоз афны амца акуп. Хәтәк днымхароуп уи аикәырхараз имгылаша!» – анихәоз ари ачечен хәтә илагырзкәа шизнымкылаз атәы сархәон август 18 рзы Владислав Арзынба идтала Грозный сахьнеиз. Сфьны итәахьаз, игьлахьаз, исфьызаз, иашьас сзыпхьазоз, ихьылпәрч ихихәанза дышсеитцзы уздыруамызт. Иусуп аибашьра аамтәз Нхьц-Кавказ кыр сьлшазар изыбзоуроу иара иоуп. Иахьа уажәраанзагы ихәтоу ахәара сахьымзац, сзымпсуагы уи акәхап...

Зызбахә схәақәаз инарываргыланы, ақабардақәа Муса Шанибов, Валери Хәтажукон, ачеркес Абуезид Банов, алак Али Алиев, абаза Мухамед Ансанов, ауацс Станислав Кесаев, убас ирацәафзаны сыпстазаара иахәтәкны икалз сашьцәа роуп мтәыжәфәқәас сьзжаанхәз иахьагы-уацәгы. Ихюуцап хәа ськоуп сьзынхьоу амфәкәа реихьыртәкәа рфәы урт сзыпшны игьлоушәа пхьыз ишызбо лассы-ласс.

– Уара адунейтә литературарафәы афымтә дуззақәа аңсшәахь еитәоуахьейт... Нхьй-Кавказтәи хашьцәа ртәы ххәозар, уртгыы рфымтәкәа аңсуа литература иахәтәкны икалартә улуршахьейт. Уақымтәкәа еитәганы шәкәны итхьйхьейт, ажурналкәа, агазеткәа ирнылахьейт. Уи атәы уара иумхәозаргы изхәо ыкоуп. Уажәаа-иғәа Дагьстанитәи апоет бзиаза Миасит Муслимова дахтан. Уара уи аамтәзы Аңсны ушыкамыз анлақхәа, азынакәа иаалцәымыгхейт, нас лхьы-лхьы алашан, «уи ифьыза апоет цәула, апоет гәыбылфәы Кавказ зегьы дузымқашар калап. Дагьстан уи убриакәра дныкәахьейт, уа ауаа рақәым, ахахәкәагы дыргәалашәоит!» – лхәейт.

– Ииашоуп, еицәагәахоу мачзам. Урт рхәтәбзиара ахә зшьаша ацхәафәа, ахәапшцәа роуп. Сара сакәзар, сьызшәала иарбанзаалак иузымхәо акгы шыкам ахьейлыскаазгы сьзхоит. Адунезегьтәи али-тература апсшьәала ифны, ауаатәыфәса зегьы уи иацхьо иказар, аханатә икәз Ажәа апсшьәала ишхәаз еилыркаарашәа ськоуп. Уи злахьынтәам ажәларкәа зегьы рыцхәсшьартә сара сьзустада?! Ирыцхәсшьо ифәха-дагәаха ианызааран икоу ажәлар роуп. Иахьумьркьәцәан хәа сазхәашагь калап. Аха бызшәада ахдырра зыкалом, ахдырра змам ахәынтқарра акәым, ақалак изыргылом. Зыхшарей зләкәеи тәым бызшәала ирацәажәо ани аби егьа машьына пшза ирыкәтәаргы иахьынзәнеиша сьздыруам. Ари адуней тәым цапхала иаауртра шәык фәзам.

Сышәкәкәа акымкәа – фәамкәа егырт абызшәақәа рахь еицәганы итрыжьхейт. Уи ахьыз ибзиоуп, улаачәалап, аха... Адгьыл здацкәа акхьоу ацәатәла еицәганы еицоухар ацәаша фәлар ишцоуеи? Рдоухәтә дуней злахәтәауа сьздырзом Дырмаит Гәлиа, Самсон Чанба, Иуа Коғоня, Мика Лакрба, Баграт Шьынқәба,

Алыкьса Лашәриа, Таиф Ацьба ухәа егырт аңсуа литература ацәатәы шыақәкәа рфымтәкәа аңсшьәала ирмыпхәац ауаа. Хынфәжәи жәба шықәса раахыс аңсуаа рдоухәтә дуней зырлашо ажурнал «Алашара» адакьақәа еихьыршәшәо уфьыноухар хлитература афәиашьа, уи иахьытәи атагылазаашьа, уацәтәи афейцш азы еицәу ршахәтә шыкам агәра угоит. Уи атәы идыруан Дырмаит Ду, «Икәзаит Алашара!» хәа Хәзшаз иххәаз иацызхәаз.

Кавказ ажәларкәа рпоетцәа рфымтәкәа мацымкәа еицәагәахьейт, уи иашоуп. Сара сапхьагы аңсуа поетцәа еитаргәахьаз рацәазан, еитаргоит иахьагы. Али-тература ақара ажәларкәа еизааигәаны, еилацәаны икәзцо мчы шыкам еилкааны, истахын, иахьагы истахуп антологиякәа ртыжьра еицәазарц.

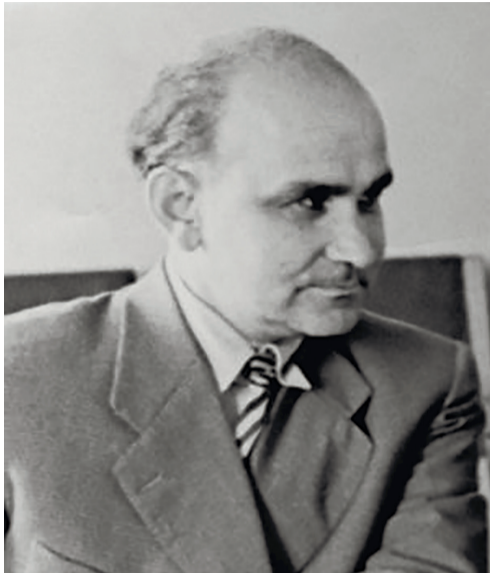
Еибадыррала, еицәызарала мацара акәымкәа, али-тературақәа рфәы иаңсоу хәа икоу азәгы дыбжәмыжкәа, рфымтәкәа наф-аак еицәганы итыжьлазар, ари еишьцәоу ажәларкәа рзы хәы змазам хамтәхон... Хамтәхон акәым, зышхәацәс ирхәон... Зеицәааха сьрымтәз, Нхьц-Кавказтәи аешьаратә жәларкәа рышәкәыфәцәа Реидгылақәа ассоциация атыпан иахьа аус аует уажәраанза зызбахә ухәаз абафхәтәра ду змоу Дагьстантәи апоет Миасит Муслимова напхгара зыло Кавказ ашәкәыфәцәа Рклуб. Саргы уи аклуб салахәуп. Издыруада, хыхь зызбахә схәаз Ассоциация хьы хазар.

– Сара усызйәауазар, даара истахуп, уара укынтәи сәгьызыпшуп, акырза уцәбаа зду, хаибашьра апхьә, хаибашьра аани Аңсныкәа иауауаз Нхьй-Кавказаа ирызку шәкәк... Уи ахәырбгьыц иафьызахоит зегьы хьыцәан... Уара акырынтә еитәоуахә сахәхьейт урт ахтысқәа ртәы иналарыш-фәларшәны, аха уфьыцәа ргәалашәарафәы аанхашьа рымазам, иаанхаргы зынза имачны иаанхоит... Избан, нас, абри афьыза атоурых дузза иахьа игьло хәар алхәданы изыкалар?! Егьа иуцәыуадафәзаргы, уара ишуфәа азәгы изыфәзом. Агәра згоит, уи афьыза ашәкәы аңцаханы ианыкала, аңсуа жәлар рымацара рақәым, нхьйци, аахьйци хашьцәа зегьы рзы ипшьоу, шәкәны ишыкало... Нас, аибашьраан, ужәлар рыпсфьыхразы абри афьыза аус дузза гәагыны уаналага, хьызла-пшала ианынауеза, уи атоурых мьшкызыны азы ишптаху ифьыр рыцхарахоит... Уи азыхынхәра егьа иуадафәгышьазаргы, урт ағәалашәарақәа афәқәа урбылуазаргы, удам-здам изыфәзом уи афьыза ашәкәы...

– Сара ахаангы «сара исхәан», «сара еицәыскаан» ада зкынтә акгы умахәзо ауаа рыгәра сьызгомызт. Нхьц-Кавказтәи сытхьыкәа иуазкәымтхәо Аңсны иадхәалан, сьызлаз ажәларкәа рхатарнақәа ирызкын. Сара умхәакәа зызбахә узымхәо аускәа срылахьын. Аха икәзцаз иакәзам, икаитцәз ауп аус злоу. Дудаев мчыла имкәытцәыкәкәааз аибашьыга хәирпланкәа «аахәан иаазгаз», аибашьра аламталз Султан Сосналиев ицны Егьыка «ицаз» цьасшьоит иахьагы. Уи уахь дызгаз, ицыз сара шсакәыз зәыр ихәо уахәхоумә! Сара сзы ихадараз хар ирацхәагыларан икәз аибашьы ду иибаз, иахәз, алкаакәа икаитцәз акәын. Иара изкны итсыжыыз ашәкәафәгы, даара хшеизааигәазгы, «сара» хәа аламала иуцылазом. Нас, иутахума, уара, сажәымтгьехә ахаангы сьыкәныкәооз аңқара саграгылар? Хымпада, атоурыхыз иацахуп урт ахтысқәа аазыргшәа ашәкәы, аха уи дәфәзәы ишыроуп, сара дсзцәан акәымкәа... Анцәа ицшьыны, уызтцәаша ыкоуп макьана...

Иицәажәара мфәаигейт
Ан. Лагала

АЛИТЕРАТУРАТЭ АМЗАР

Мушьни ПАПАСҚЫР – 110 ш.

Агъсуа шөкөйөө, алитература тараа, акритик Папаскыр Мушьни Гьарг-иға дийт (30.12.1915) Агсны, усқан-Акәтәи аокруг Көйдрытәи аучастка (иахьатәи Очамчыра араион) Көтол ақтәи (иғстазаара далцит – 1999 ш. май 17 рзы). СССР-и Агсны рышөкөйөөцәа Реидгылақәа рлахәыла.

1925 ш. Көтолтәи гьшь-класкәи ашкол даналга дтәлеит Акәтәи аурыс школ, 1926 акәзар, Н. А. Лакоба ихъз зху агъсуа школ ахгәтәи акласс акны Л.Б.

Көйтәи напхгаөыс дызмаз алитература тә кружок далахәеит. Ашкол даналга, 1935 ш. дтәлоит Бубнов ихъз зхыз (ашьтахъ В. И. Ленин ихъз зхыз) Москватәи арцаәратә институт, ашьтахъ диасит атоурыхи, афилософии, алитературеи ринститут ахъ. Аха хара имгакәа, ичымазара иахкыны иғсадгьыл ахъ дхынхәыр акәхеит.

Аус иуан агәзет «Агсны кагъшь» арәдакциясы. 1956 ш. А. М. Горки ихъз зху Москватәи Алитература тә институт далгеит. Убри ашықәс инаркны быжь-шықәса ркынза аус иуан Д.И. Гәлиа ихъз зху абызшөеи, алитература тә, атоурыхи ринститут акны.

Ажәеинраалақәа иәуа далагеит Көтолтәи ашкол дантаз. Акыгъхъ акны дцөырцит 1932 ш. инаркны. Ашкол дантаз ииөыз ажәеинраалақәа агәыләлеит аизга «Рагъхьатәи ашьафакәа» (1935), урт рахьтә икоуп «Агъсуа поэзия антология. XX ашә.» (Акәа – Москва, 2001, аиҭагыжра – Акәа-Москва, 2009) ианылазгык. Дышнеи-шнеиуаз апроза ашкәа диасуеит. Иөымтәқәа рнылон агәзетқәа «Агсны кагъшь», «Советская Абхазия», «Республика

Абхазия», ажурналқәа «Амцабз», «Алашара», аизга «Агъсуа жәабжкәа» (Акәа, 1980) ухәа егыртгьы.

М. Папаскыр авторс дрымоуп апрозатә өымтәқәа жәпакы – ажәабжкәа, аповестқәа, ароманқәа. Жәохә инареиханы агъсышәәлеи урысшәәлеи ишәкәәа тьтхьейт. Урт рхыгъызарафәи – ароманқәа: «Аиқәырхара» (1965); «Згәи еицәмқәа Ешсоу» (1978); «Амәа хара» (1987); аурысшәәхъ аиҭагақәа: «Письмо Маницы». Повесть. (М., 1955); «Добрий и злой». Повести и сказки. (М., 1966); «Спасение». Роман. (Сухуми, 1968); «Пусть люди знают...» (Сборник). (Сухуми, 1974); «Несгибаемый Ешсоу». Роман. (Сухуми, 1983).

Агъсшәәхъ еиҭеигейт, егыҭжыт А. М. Горки иповест «Ахәычра» (1956).

М. Папаскыр ирәиаратә гьстазаарафәи атыгъ чыда аанакылоит илитература тә тцаамтәқәеи илитература-критикатә статиақәеи. Урт рызкуп агъсуа лиитература атоурых апроблемақәа, ашөкөйөөцәа Д. Гәлиа, С. Чанба, М. Ахашба, В. Агрба, И. Папаскыр, Ш. Цөыцба, С. Қөычбериа, П. Цқадуа, Қ. Агәмаа, Ц. Ахәба ухәа егыртгьы. Истатиақәа рнылон ажурнал «Алашара», Агъсуа институт аусумтәқәа ркны, агәзет «Агсны кагъшь». 1970 ш. Акәа итиҭжыт ашөкөи «Агъсуа прозеи апоэзии. Акритикатә згәәтәқәа» (агъсышәәла).

Мушьни ПАПАСҚЫР

КЪАМСЫС АФЫРХАЦА

Гәзаза, бааишь абранза! – Ибжыи наиргеит Ераста, иғда лышкәа. Дааит Гәзаза, азгәб цөрышкәа, лыхцәи кахәхәа.

– Акы басхәашан, Гәзаза, абра аҭаҭын иахода?

– Уара уами, баба, аҭаҭын иахо, – наиаҭалкит лара, акыанцәа еиғш иагъха дахыгълаз.

– Сара снаһсан?

Гәзаза даагышөырччейт.

– Исцөымзакәа исәхәа аҭак.

Гәзаза фылымҭит.

– Бан далагахма, Елыр-ныха, Қыач-ныха, хәа дықәны дакөйтцын, шәәык лакәын, шыҭа уаха илфьгәл-куейт хәа сыкамызт. Уи схәеит хәа, Гәзаза, аныха ныхоуп, аха аҭаҭын-гыи гызмалуп. Анцәа иацкыс асҭаа даниаилогыи ыкәми, аха лара мап зылкрыз?

– Анцәагыи дыкәм, асҭаагыи дыкәм, баба, – Гәзаза лнапы налкыан, ацара лчыназылкит. Ераста даагышөырччейт.

– Уи лафуп, аха аҭаҭын ахара иалагада? Исәхәишь... Амаза мазоуп, Гәзаза, даеазәи ифәи еитасхәар хәа бымшәан, ибдыруейт, ухәан-схәан сылам.

Гәзаза лқышә ачча аакөыжжит. – Иухәа зхухәауазеи, баба? – дизцааит лара.

– Аҭаҭынҭаҭа есымша хмагазин афәи икәм, санақәшәәлак, ҭытк аахәәны иаазгәлоит, уи бдыруейт, аха акоробкақәа зны-зынла излоит, уажәгыи акы ыказам.

– Исыздыруам, баба, акымзарак сыздыруам. Икәлазеи, асҭаацәа иргома?

Гәзаза дцейт. «Ран лакәхап, илзымычкәкәа дахылагаз дацөыгъхашәаны илхәом» ҭаитҭейт Ераста. Иара хасабеилыргәфәи аус иуан аколнхарафәи, аены мөышан, аха аусутә рациян, даагыланы уахъ дийт.

Аамтә ҭытк бжыисит. Гәзаза дкөыпшәылуа лаб дааидгылт.

– Ибыхъеи, баба? Къамсыс бгәи нирхама? Иҭаитаз сахәишь, ихы адамакыара икыдысҭап!

Гәзаза латкыс Къамсыс дийтҭын, аха иеисыр, иара дииаиуан.

– Нана аҭынцыхәа ахылтәәхуа иғьчыны ифойт, арахъ сара исықәитҭойт. Иара шиакыиз нана лфәи ианикәгысе, ибсырбап ихәан, ддөылтңы дцейт. Ашьтахъ схала сыштәаз даааналан, сыхцәи кны дахейт, скаижьырц акгыи игымхейт.

Гәзаза лылагырз лфыкыса ицон.

– Ассир сахауейт, дышҭақәли

убри ахәычы! – иааҭеишьейт Ераста. – Бипхьейшь арахъ!

Лылагырзқәа рыцкөо Гәзаза днацшы-аацшын, лаб днаидыхылыны илымҭа дьнтахәыҭхәыҭит:

– Баба, улапирокқәа зго иара иоуп.

– Была иабама!

– Атөымуә ара даазом, нана аҭаҭын дахазом.

– Иара дахома?

– Ааи, итирббуейт... Баба, сара ишысхәаз иоумхәааит!

– Агъха санбазцааз исабхәар акөмыз, Гәзаза! – даагышөырччейт Ераста.

Гәзаза лцәа дтәтәиуа иагъха дгылан.

– Бицхьа! – ихәеит Ераста.

Дааит Къамсыс, иеиқәа дтәпәло. Инапқәа ишьтахъ иҭаҭа, дзыгәза, иаб иеицөыхаратәны даагылҭейт.

– Гәзазаеи уареи еимашөкызеи? – дизцааит.

Къамсыс деихаҭсы дгылоуп, ихәхәи еилабаба.

– Аҭынцыхәа маза иуфойт, нас ари излықәуцөзоеи?.. Цхашьарамеи? Амцхәара цугар, узмәтәахәузеи? Нас акапеи кылтәа уаҭсам... Иурокқәа шҭақәитҭой? – Ераста ихы наирхейт Гәзаза лышкәа.

– Иацы ахасабтә изымхасабзейт.

– Нас уи аҭыи заа ибхәар акөмыз!.. Шәтәа абыржөйтқәкәа! Цкыа дыбзымзырәуа далагозар, исәхәа, нас иареи сареи хәицәәжәап!

Гәзазаеи Къамсыс раб иҭыртңы рфьнархейт.

дааҭөиндкөиндит Ераста. Иара ашацахәа дцон. Дцон игәи дтахәычуа.

Имч лшарак дамеигза аус иуейт, игәи-иҭсы зегъы ихшара ирызкуп, урт рзы ауп адәи дзыкәу. Аа, уажәи «ахамтә бзиа» ахыиоуз – фәтәк иақарам иҭа аҭаҭын дахо дтәоуп. «Уажәнатә дакөыхтәуп, даеа ҭытк дфөидасыр, нас азәи дихәараны дыкәм. Дақәыхтәуп илымхәкәа фыркаҭшыааны. Икыдҭаҭәуп!» – дхәыцуейт Ераста.

Ераста аҭны даннеигыи дҭынчмызт, амца ицран. Ус, абарца дныцыҭңы, ибжыи иргеит:

– Къамсыс, о-о Къамсыс!

– Аау! – аҭак абна иааләит.

– Уааишь, уара, уааишь!

Ераста абарцафәи дахытәаз, хтыск днагәыланагалт:

Къамсыс игәи бааҭсхан, ахәкыым лахъ дыргеит. Ускан иара цшышыкәса ракөын ихыҭуаз. Ахәкыым дихәаҭшыны арөпөт лышәуанатңы, Къамсыс егеи астал икәыз ақәадқәа ықәхны акарзинка иҭаиҭжыт. Ахәкыым уи ангәалта, шыарда илцөымыҭхейт, дышны днөин, ақәадқәа аҭаҭа рҭытқәа рахъ рыкәцара далагеит. Ераста ахәычы ихы данныкәс, лнапы даафәхан:

– Иаҭахым, – лхәеит. Ус, ақәадқәа гъхакны ишкә даахыахәны инацылҭейт:

– Ари ахәычы ргәыбзыргыла даазатәуп, мчыла хәа шәаналага, дыбжысуейт, ижәдыруаз.

«Мчыла хәа шәаналага, дыбжысуейт, – уажәи игәи инҭихәааит Ераста. – Хаала дузакөымхыр?..»

– Сзутәхыс, баба? – амардуан даахәлеит Къамсыс.

Ераста ихы даафәхан, блала днөимидейт. Абжәаҭны еиғш иаб длаҭхыҭхәа данимба, Къамсыс иааицөымыҭхейт. Дгылоуп ҭаҭа дышҭаҭшуа, исәхәрызеишь хәа, дөикәызырәуа.

– Ус баша, Къамсыс, уахыкәз сзымдырызт, – ихәеит Ераста, иажәкәа дрыкәгәгәо.

– Ана сықан, баба, – акәарахъ инапы неирххейт, – Валикәеи сареи хәиқәшәан...

– Уа ушыкәз сзымдырызт... Уурокқәа ҭауҭахәоума?

– Аурокқәа хәрымтазеит.

– Зынзакгьү?

– Агъхәтә хәычык хәрҭейт.

– Уалага агъхәра! Удҭа заа уалгар бзиаи?! Къамсыс дгәыргәҭцәа амардуан дналбаан, инапқәа афыр-фырхәа икыо, аматурҭахъ дцейт.

(Икыгъхьуп иазыркырафәны)

Агъсуа шөкөйөө Отырба Нури Кьагәра-иға дийт (25.12.1925) Гәдоутә араион Арсаул (Приморск) ақытан (иғстазаара далцит – 2011). Агъсны ашөкөйөөцәа Реидгыла далан (1997).

Арсаул ақытантәи ихарҭәаам абжыаратә школ даналга, иҭара иацитҭон Афөныҭтәи ашкол-интернат акны. Аха шықәсыбжак ааҭуаны аинтернат анадьркы Гәдоутәтәи абжыаратәи ашкол ахъ диасит. Ус, Аҭынцөтөыләтә еибашьра Дузза (1941-1945) ҭысит. 1948-1952 шш. раан Акәтәи арцаәратә цараиурҭа дтан. Даланга хышықәса рҭаөыс аус иуан Приморсктәи ашкол акны.

1955-1960 шш. рзы аҭара иҭдон А. М. Горки ихъз зхыз Акәтәи ахөынтқарратә арцаәратә институт афилологиатә факультет агъсуа-аурыс кәша акны. Иреихәу аҭараиурҭа даналга жәашықәса агъсуа бызшөеи алитературеи аурыс бызшөеи алитературеи рырҭаөыс аус иуан Арсаултәи ашкол акны. 1971 ш. инаркны ашөкөҭыжыртә «Алашара» аурыс кәша арөдакторс дықан. Акәа ааныжыны ақытахъ дхынхәуейт. 1985 ш. азынза аурыс бызшөеи алитературеи рырҭаөыс дықан ашкол акны. 1986 ш. аҭәанчара ашкә даниас, алитература тә рәиара мацара иеазикит. 1993-1997 шш. рзы Аацы ақыта абыргәа Рхеилак деихабын.

Рагъхьаза иөымтәқәа икыгъхьуа далагеит ажурнал «Амцабз» акны 1950-тәи ашықә-

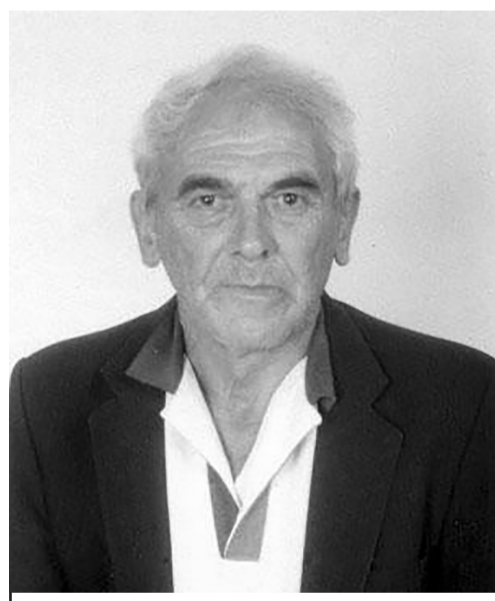

Нури ОТЫРБА – 100 ш.

сқәа инадыркны. Н. Отырба иажәабжкәеи, иповесткәеи, илакәкәеи рнылон иара убас ажурнал «Алашара» (1955 ш. инаркны), «Акәа-Сухум», агәзет «Агсны кагъшь» ухәа егыртгьы. Рагъхьатәи ишөкөи «Аҭоуба» ҭытцит Акәа 1965 шықәсазы.

Агъсшәәхъ еиҭеигейт акабарда шөкөйөөи А. Т. Шортанови абаза шөкөйөөи З. К. Хачукови ражәабжкәа жәпакы.

Акәа иҭыжыын ишөкәкәа: «Хыма лымшынҭа». Ахөыцкәа рзы ажәабжкәа. (1973); «Амаза». Аповести ажәабжкәеи абжыаратәи ашколқәра иаҭанакуа рзы. (1986); «Анасыгъ». Ажәабжкәа. (1989); «Акарматцис». Аповести ажәабжкәеи. (2000); «Адуinei – мардуануп». Ажәабжкәа, аповест, ароман. (2006); «Амәа уада». Автобиография тә повест. Ажәабжкәа кыфәкәа. Астатиақәа. (2010).

Владимир МААН – 85 ш.

Апоет Маан Владимир Тарас-иға дийт (29.11.1940) Очамчыра араион Азөыбжкәа ақытан (иғстазаара далцит – 31.12.2003). Агъсны ашөкөйөөцәа Реидгыла далан (2003). Агъсны Аҭынцөтөыләтә еибашьра (1992-1993) далахәын. Агъсны арбцъар мккәа ркны 1994ш. май мза азынза араматуарафәи дықан, афицарын. Дышәуан урысшәәла.

В. Маан иразкы атрагедия тхысқәа агмызт. Иаб Тарас Александр-иға Маан амхәаҭырра акнытә дхынхәит 1913 ш. рзы, анхара ашьапы икит Уарча ақытан. Ашьтахъ Тарас иҭаацәа Азөыбжкәа иаисит. Тарас ақыта нхамәа аспециалист бзиа хәа дыршөн, еиҳаракгыи аҭаҭын аусхк аганахәала. Ф-бызшөак идыруан, араб бызшөала афреи агъхәареи идыруан. Н.Лакобеи иареи акыр

иааигәаны еибадыруан, уи Тарас хәтыргыи икөитҭон.

В. Маан аҭара иҭдон Азөыбжкәтәи алагарҭатә школ акны, ашьтахъ 8-шықәсатәи ашкол акны. Аамтәқәак рышьтахъ иҭара иацитҭейт Акәтәи ашбәтәи абжыаратәи ашкол акны. А.М.Горки ихъз зхыз Акәтәи ахөынтқарратә арцаәратә институт афилологиатә факультет акны аурыс бызшөеи алитературеи рырҭаөыи изанаат иоуйт (1971).

1958 ш. аусура далагеит Акәтәи аихамәатәи станцияфәи, абрака амашөыр дақәшөейт, адөыгба исит, дхәәхәа-жәахәаны даанхөит. Убри нахыс ашбәтәи агәыгъ змоу ахымхәа хәа ашөкөи ирҭейт. Еиуеиҭышым ашықәсқәа раан аус иуан аҭареи, аспорти, агъсабара ахычареи русхккәа ркны, агәзетқәа рредакциякәеи ателехәагъшреи, иара убас Акәтәи аботаникатә бахчафәи.

Агъсны Аҭынцөтөыләтә еибашьраан (1992-1993) Акәа, ақыртуа қылашөцәа рнапала дтәдырхейт В. Маан иға Олег, иара убас зцәазтөымыз уи иғшөмагъхөыс Лаура.

В. Маан ажәеинраалақәа рырәра далагеит ашбәтәи акласс акны дантәаз. Еиуеиҭышым аамтәқәа рзы иөымтәқәа рнылон Агъсны апериодикатә кыгъхъ акны.

Иҭыжыын ижәеинраалақәа реизга «Разговор наедине». (Сухум, 2002).

АФЫЗА ИЗЫ АЖӘ

ЗАШӘ МҠАБЖАРА ИҒАХТӘАЗ

Ақсуа поет, журналист, ауаажаларатә усзуа Виачеслав Чытанаа диимжәтеи 70 шықәса тит абтарамза 19 рзы. Иуааыбжаратәкәа атысха имазеит, ишимазаз еицш иахынзайтахыз ипсадгьыл азышәаәара, итаацәа рылагыргыра. Апоет итаацәагы ижаларгы дрыцхейт, иашәа мқабжара иғахтәеит...

В. Чытанаа диит зхәи иатәхәан изфоз Пәқәаштәи анхаы Миха Алықса-ица Чытанаа итаатәара ду ақны. Дшыхәычыз ақсуа қытәте культура беиен ацъахацъафарей дрылаазахеит. Абжаратә цара иоуит хъзипшеи змоу К. Ф. Зизариа ихъз зху Ақәатәи ақсуа школ-интернат ағы. Анаасан адыра шәахәкәа иманы далгеит А. М. Горки ихъз зхыз Ақәатәи апедагогикатә институт (иахәа – Ақснытәи ахәынтқарратә университет) афилологикатә факультет. Асовет аамтәкәа раан ақсуа интеллигенция еицырзеипшыз ауадаарқәа иаргы ихтигон, аха ихы атамьрхақәа, иқығәғәоз аидара шырақәазгы (ихәыцқәа ршыапы рықәыргылар, ацәгәа-абзия аныкәгара), арәиара ус дағын иеадцалан, ицәбааа рацәа адуп ақыр шықәса ус ахыуаз ажурнал «Ақазара».

В. Чытанаа заа игәағы иғәхейт ажәа сахьарк ағыбылра, заа данылеит апоезиа амәахааста. Ашкол дантаз напхгара азиуан уақа еиғәааз алитературатә кружок, дрылахәын ашәкәықәа фарацәа рсеминарқәа, лассы-лассы иажәеинраалақәа рнылон ареспубликатә газетқәеи ажурналқәеи.

Алакә фырхатә иеицш, мшызха изхауан, илапшхәаа тбаахон, исахьаркыратә гьамагы есаира ишытытуан. Ашәкәықәа хатәрақәа иаарласны игәартәит апоет ға ибаәхатәра, иеизхашәа цышәо акырынтә ихцәажәахьан.

1981 шықәсазы апоет ирәиара тә нысымәағы икалеит акрызтазкуаз ахтыс – итытәит иажәеинраалақәа рапхьатәи аизга «Исызгәакәоу ағытбжы». Даеа хышықәса рышытахь адунеи абиот аабатәи ишәкәы «Ажәан бахча» (1984). Уи анаасан, 1987 шықәсазы, ахтәтеи – «Амш мәас». Москва урыс бызшәала итытәит иажәеинраалақәа рышәкәы «Ахьтәи рахәыц» (1987).

В. Чытанаа иеизхара, арәиарақны иааирпшуаз ақәеиарақәа зегьы рзы илабәабахеит, акритика алапшхәаағы икалеит иғымтәкәа: ишәкәы «Амш мәас» чыдала дазаатгыланы ажәа кәандәкәа ахихәааит апоет Таиф Ацъба.

Цәәалеи хымәағашәалеи В. Чытанаа иабицара иатцанакуаз алитературатәа рыбжьара дәашьомыт, иман идамздам еазы идумбалоз аоригиналра; уамашәа дугәалаиршәон «Ауаа шыкоу сыказам, сыкоуп армагырма, / Сариашоуғы сейдрума шәабашыр, шәағыр ма» хәа зхы иахлафуаз XV ашәышықәса иатцанакуаз, зырәиара аиронииеи апародииеи иамеханакуаз афранчыз поет Франсуа Вионн. Убриакнытә, хпоет знызынла дқьақьуаушәа, идунеи нархәаархәушәа дыздызылқәагы убарын, уимоу, дыззеилымкаауазгы ыкан. Ус еицш идырбалоз ақазыша, аиаша ххәарами, ихытхәаамыт, апоет

ипсабара иацәаан. Жәеинраалак усзапхәа хәа иоухәаргы, маиала иеуытәомыт, аха уеизгы ажәазы зыбыба италоз иакмыт, ушақәымгәыгзоз ихаақәкәараза фырхәала иаацәыригон ааскәа игәы итигаз жәеинраала шыахәк.

В. Чытанаа агьама змаз поэтын, ибзиатәкәан идыруан асахьаркыратә ажәа иацыз атакпхьқәрагы. Ихшықәа ма икалампында итхыыз ажәеинраала акыпхь арбара, апхәа идгалара дахыцқауамыт, абыртқал икылихуан. Иара еиҳарак аус здиулос – зышәагаа дуум, хпә-пшәба строфа зығәазыгзоз алирикатә жәеинраалақәа ракәын. Ажәа мац ала аду ахәара илшон, убриакара исахьаркыратә наршә хиан, илапшгы царын, ахара иказ шытәнаауан.

Азәырыи алирикатә поетцәа реицш, В. Чытанаа цәгәа дазааигәа, датәнатәны даман ақсабара: уи иеагәылахананы, ызақ-тахык ахәсабала дацәажәеит, иамеикуеит, знызынлагы дәрғәажәеит, даркәыпсычхәуеит, ихы даланарпшәуеит. Ажәакала, апоети ақсабарей адоухәтә еи мадара рыбжьоуп. Илирикатә гәалаказара бжеиҳан излацәыриго ақсабарей (ашыжь, аапын, ашәац, азаза, абахча, атцх ухәа) иарей реиыкәазашәалоуп. Иажәеинраалақәа – абзиабара иазкызааит, афилософиатә цатқәы рымазааит – автор еснагь фәхәәаган дзызхәапшуа иароуп. Даеакала иаха иаахтны иухәозар, В. Чытанаа гәыгыртас имоу, ипоезиагы прсы иахоу ақсабароуп. Уи дырцәбыргәуеит ажәеинраала «Аетцәа цәаатәкәа»

Есымша ццакрак ицын, аамтә изхомыт, зегьы дрыхьзарц итахын. Данцәажәозгы иццакны дцәажәон, иара иритм рнубаалоит иажәеинраалақәагы. Урт рхатә ритм, рхатә динамика рымоуп. Исахьаркыратә хөыцра гәылыршәоуп, иҳаракуп, илыцшаахуп. Ажәала асахьагы, уи цштәыла еилапцә асахьақәа сахьагыхык ида еазы илшом. Иумбарц залшом уи аинтеллектуалтә зықатцара шимаз, алитература, ақазара ахырхартәкәа зегьы рғы ихатә дунеихәақшра, ихатәы блала дшахәапшуаз, ихатә ежәа шимаз. Слеса иеңәажәара есымша аинтерес дузза атцан, фырхәала ирацәазаны ажәеинраалақәа апысшәалеи урысшәалеи рыпхьара илшон, игьама харақын, уи умбарц залшом иғымтәкәа ркынгы. В. Чытанаа – ари ахъз итазәит ажәеинраала ссирқәа рацәазаны. Ицәоушәа жәеинраалак нахтәа иуыкәтәом, рызегь тәуп хәаала, гәтыхала, цстазаарала. Иахәа уи итынхаз томрацәала икамзаргы, апоет иацитцәз ажәеинраалақәа зегьы лыцшаахуп хәа агәра ганы ахәара сылшоит. В. Чытанаа инапы дунеик ашәхымс унхытәуеит. Зегь рапхьа ари ақсабара ағыцқьара, ақштәы меицакра, асахьа лыцшаахкәа, иахәа ақсабарағ иуғымло ақштәкәа уртәыртәуеит. Ара иказам аеырбара, аеырхәара, мыцхәы аехырцәажәара, ара икоуп Иара Апоезиа-пшәа ахатә-цәа, иара ақәпсычхара, иара ақара, агәеисыбж. Уи гәыла имыргәхәкәа, уңсы ахтнимцәкәа иуағәашәахәом, уңсы иара амац аура цакыс иамазар ауп. Ус егыкәоуп.

В. Чытанаа ипоезиа агәрагара дузза атцәоуп, уажьазом, уағсахзом. Иара уағык иахәсабалагы Слава узыкәгыгуаз уағын, иажәа ажәан, уи иахәа шамаха иуғымло кәзышоуп ақстазаарағ.

ақынтә иаагоу абарт ацәахәкәа: Ажәан бахчағ ипхьарылаз цәаатәкәоушәа, Аетцә шаша рхыблақәа таауеит. Атцла дүкәа тынч рыхкәа неидкылашәа, Икалаз хы рзамтәит, еизтаауеит.

Сахьагыхык Казак иқытә итцигеит ухәап – убриакынза еилыхәа, иблакыгәахәа уағәхьа иаацәыртәуеит арт апеизажтә сахьақәа. Дара ирышәашәалоу, ирыцназго ацәахәкәа апоет ирәиарағы акрыкоуп. Ухырхуеит акәымзар еак узрыхәаауам, «Ашыжь сқытәғ» захьзу жәеинраалагы. Иара ақцоуп иреиғу апеизажтә лирика ахәақәа иртагзаны. Автор хархәара ззиуа асахьаркыратә мағәахәкәа (аиғырцшра, аметафора, аепитет) шыахәла аус руеит: хәбла иаахылоит иҳазгәакәоу ақытәте хәфәсахьа цышәахәкәа. Ажәеинраала атыхәтәантәи ацәахәа ихнатәуеит апоет иаидкыланы илирикатә цтамтәкәа рпафос хәа: «Иахәа сыкоуп сара, ахаан сыцзсом!»

В. Чытанаа ипоезиағы акырцара иеуыртәуеит игәыртшаахырпшаагоу амотивкәа – имәасыз ихәычра аамтә ахьтәоуара, апоет дахьыз, дахьаазаз Кацхәабла, иабацынцә агәхьаагара (ажәеинраалақәа «Сани сабирахь», «Истахуп ашныкә», «Пәқәашькә, Кьыршәал иахь» ухәа убас егыртгы). Урт ажәеинраалақәа уанрыгхьо, угәалашәарақәа уаашьтәаны ургот ухәычра иадхәалоу ақытә цстазаарахь. Зегь ғыцбарах улапш нархугоит – амәа, аштә, абахча, азыхь. Уи алакә ссир наунагза ушытәхькәа иаанхейт, хнырхәышәа амакәа, иулшо акызатәык ауп – азхәара.

ускәк имоузаргы, илшеит уи аамтә алыгхара, алыгхәгь иоуит, иахәа иҳацуп уи иажәа, ибжы, гәхьаагарыла, цстазаарыла итәу. Апоет иғныцқатәи арәиара тәрагим тәахын атцанза, аха уи хәаас итазәит апхәа, иыза, игәакәа иитәит ақшзара, ацқьара, агәыгәра, агәышәтыхәра.

Абахатәра ду зләз рәиашын, апародиа ажанр ағғы илшаз даара ирацәоуп, иахьагы ақсуа интеллигенция иргәалашәоит фырхәала ипародиақәа, илафқәа. Алаф бзиа ибон, харгы хихлафуан, бзиа ибон гәыкала аччара, аха иччабж ағғы иузгәамтарә атцанза хәаа дук тәахын. Абзиара иашьтәз, абзиара иибаз шмачымгы, дызхьымззз еиҳаны инхейт ихәааха, игәтыхәжәаны.

Ухәыцыр, 50 шықәса зхытәуа арәиашы еиҳа дантәаауа аамтәзы ақстазаара имазеит. 70 шықәса ихытәуан иахәа В. Чытанаа дхәалагылазгытгы. Насыг ду иман, уи дызхылтыз иан, иаб, иашьа, иахәшәа, ипшәмағхәыс, ихшаз, Анцәа ишихәара дыкан. Насыпын арт зегьы рымазаара, аха атыхәтәанза иамауазар ақәа, абарт зегь еицны, абаәхатәра дуззагь Анцәа иануитә даеагы умихуазаап... Аха икоуп иара инахыс ақстазаара дузза ацкы. Абарт зегь рымац гәыкала иуит. Ицамтәз иахьынижыт ағымтра ду, хзырхәыцша, апоезиа ишаказшәоу еицш, иухәаз анаас иузымхәаз еиҳаны ааныжьра ахааназ, даеа цстазаарак нымтәо. Ажәа ахьынтәо ағымтра дуззагь икоуп ацәбыргтәкәа уазхәо ахәычра дүкәа. В. Чытанаа ишихәаз еицш, арәаш кнаха абжәеипш зегьы ирхаану, зегьы ирыциуа, аха цсра зқөым зны изаханы игәныкылаз, зыбжы хәауа уи адунеи дузза иахьәәан иаауа арәаш кнаха абжы ссир.

Г. Сақаниацха

Ажәа азқаз ипсадгьыли ижелари рәағхьа агәтыха дацан. «Исызхашәтә, сыдгьыл агәеисыбжь саҳауеит», – ихәоит иара заатәи илирикатә жәеинраалақәа руак ағы. Ари, сзашьтәузеи хәа ихәоу жәа еизадам, иац-жәацәи Ақсны зтагылаз аполитикатә шоура баағс зныруаз, ажелар ргәынқыбжыы заҳауаз, иагьзыграсуаз ақсуа патриот иашатәкәа иажәа пшәоуп. Хаштшәас иамоузеи, иаххәагаз Ақсны Ақынцәтәылатә еибашьра (1992–1993) хлымзаахан, апоет-а журналист В. Чытанаа «Би-Би-Си» акорреспондент иахәсабала, имикрофон кны, ақсуа еибашьцәа данрәеңәәәоз!

Аибашьра ашәтыхь В. Чытанаа акыпхь ашкәа имачзаны дцәыртәуан, аха арәиарауас далхәадымьт, ашәкәықәа рдоухәабаркыра дшәлахәыц далахәын. Ицстазаара даналт аамышәтыхь, 2017 шықәсазы итытәит иреиғу ирәиамтәкәа еидыкыло ашәкәы «Иалкаау».

Ажәеинраала «Арәаш кнаха абжы» ақны апоет иуан:

Сгәы ахәонатц абас – Арәаш кнаха абжы,
Егысхьуам, мап, зынзас,
Шәынсыбжьзаргы шыжыкы.

Мап, сцазом хара,
Ишәыцзауеит сыпсы.
Ишсыцыз еицш ара
Арәаш кнаха абжы.

Ааи, В. Чытанаа шыжыкыказ хәанижыт, иаамтәзакәа идгьылтә цстазаара хиркәшеит. Аха хәра иахәанхейт игәы ақхарра, уи мацарагы ақәзам – ипсы цқьа иахылтыз иажәеинраалақәа. Урт ирыбзоураны хәләшәарағы наунагза хаштра икәлымкәа даанхейт.

Валентин КӘАҒӘАНИА

АХАТӘЫ БЫЗШӘА АДОУХАМЧ

Ақсуа бызшәа амчыбжь ахәақәа иртагзаны С. П. Басариа ихъз зху Очамчыратәи ашкол-интернат ақны имәаған алитература-сахьаркыратә ауаажаларра-политикатә журнал «Алашара» 70 шықәса ахьтәра иазкыз ахәылқаз.

Аусмәағатә реаладырхәырц уахь имәахытәит Ақсны ашәкәықәа Рәидгыла ахантәаы В. Ағхазоу, ажурнал «Алашара» аредактор хәа А. Лагәлаа, абызшәатә политиказы ахәынтқарратә усбарта аиҳабы Гә. Кәытцниа, ажурнал «Амцәбз» аредактор хәа Гә. Сақаниа.

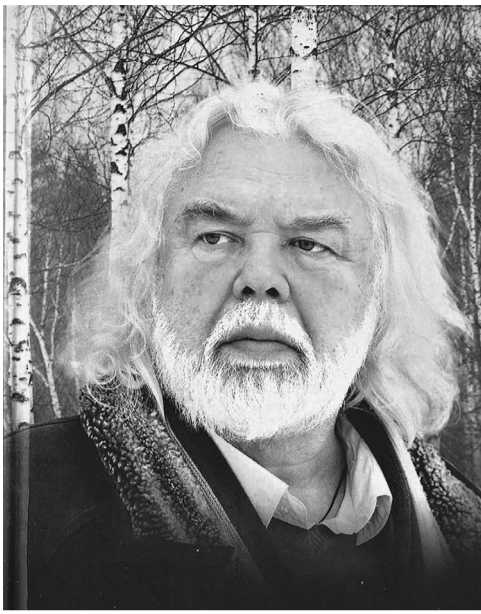
Саси-пшәымеи бзиала шәаабейт хәа рахәауа, аикәшәара аалыртит ашкол-интернат аиҳабы А. Чолокәуа. Иубартә икан ацәақәа даара ибзианы ишазыкәтаз. Урт исахьаркны ирыпхьон ақсуа поетцәа ражәеинраалақәа, инарыгзон еиуеицшым аинценировкәәеи ашәкәеи.

Иналкааны иазгәатәуеп ашколхәыцқәа рхатәы бызшәа шыахәла ишырдыруа, уи рыкәгыларакәа ишырныпшүаз, изыгхьоз, инарыгзоз рцкы шеилыркаауаз, ишырныруаз. Хымпада, ақсуа бызшәа амчыбжь азгәатәраан уи шьарда атцанкуеит. Арака арцәақәа ирыбзоуру рацәоуп ахәыцқәа рхатәы бызшәа абзиабара рылаазарағы, убри ақнытә, уи даара игәцаракны иазнеиуеит. Ашәахәақәа ргәыц илаз рышәтәтәи еицшны, насгы ажурнал ахәтыр азы «Алашара – 70» хәа антцаны асценәхь рцәыртәра ахәапшәа аршанхейт.

Уи мацара акәымкәа, аусмәағатә иаздырхейт ажурнал «Алашара» ахьз згәылубауа абаннер ду. Абартқәа зегьы ишәкәдырғәоит ацәақәа ирылоу ақыбаә.

Анаас ажәа рыман ашкол-интернат итазәз асәсцәа: В. Ағхазоу, А. Лагәлаа, Гә. Кәытцниа, Гә. Сақаниа. Ақсуа бызшәа амчыбжь аныхәа рыдныхәалауа, иазаатгылеит ажурнал «Алашара» аиубилеи инадхәаланы ақсуа литература знысхьоу амәа.

«АЦААЦЛАҚӘА АСЫ ИАЗЫЦШУП»

Игор ТИУЛЕНЕВ

***

Ашәхымс лаке сынхыт, илгоуп
сымәхәаста,
Исаәоу разкуп, сахьом, исфархастоуп,
Сымә харазарг, сыгсадгыл ах сагоит.
Насып и лахьейкәреи – ихымкәзо
кәоушәа,
Иныкәтәлоит аурыс дгьыл чашә
лагырзкәоушәа,
Нкыдыгәгәлак изамәа инахьикәкәоит.

О, знымзарг зны сыннажырым, испылап,
Абзиабара ажәла зааза игылап,
Аиатәара еиылап икашәқашәо.
Агьсаатәкәа тәәантәы – жәәантәылахь
ихалоит.
Зда сымам сыгсадгыл, уанрыжызма
ухала?
Аетә шеишеиуа инкыдшәан икашәоит.

Агәшә хәыч дынтытцит – аәныка
дыәналом,
Мшаәнеиғш, ажәытәра иамгаз лыткы
лнаалоит,
Маалықтас дсыцзауеит ан.
Ашамтаз саагышит адәышкәағыз
сшыкәиаз,
Агьша хшәашәа сылсарг, сыдгьыл
сшаныкәуаз.
Сзызгәдуу сыгсадгыл саған.

АУАХӘАМА ШКӘАКӘА

Белогорие – ауахәама шкәакәа,
Ахәы гьшза икәгылоуп, мшаәнеиғш.
Имаззарг, агьсабара акәа
Нацьнатә итаршәымы агьейгш.

Ауахәама акәыргкәа ахагылоуп,
Жәәантәыла иаласоушәа убоит.
Агьшәақыра аханатә иагәылоу,
Мшаәнеиғш, аныхәагьхызы еиғьхьом.

Асаркьалбыжкәа хара инаәуеит,
Хәшихәац хихәауеит Анцәа,
Храцәақымы инеиуа-иааиуа,
Цәгьарак хәхиргьоит хгәыхәантәа.

Шьта нмыжзакәа аагьын мәасуан,
Ицәыркәа-цәырасуеит агьсаа.
Ацьар гьшәа данырхшам Иаса –
Дкамларц ажәыларәф лыгьсаа.

АРХАНГЕЛЬСК

Гәамтрак иамәхак амчгы гьнашәоит,
Ацашьа иакәшәазом ианаа,
Гшоуп мтәахы-гьшаа инашәа-ашәо.
Акырцх ихтанамкзәит Двина.

Амшын шкәакәа акынза иназароуп,
Уанза хароуп хәа, икәаратом.
Мшын гьсызк гәартар иахьзароуп,
Ацьал ааизар – изрыцәцом.

Ачныш рееизак еилаәеиласуеит,
Иныкәтәарг икәгьрауеит асқала.
Иашьылт, иаарласны имәасуам.
Ачныш, сышка шәаасқала!

Мап, сыжәбом настха, сацәхьатны.
Акама гьынтәеиғш итарны,
Агьта иналгьхаз шәахәацкы
Азиас иналыччоит, таны.

О, Архангельск гәыгәтасыжызарг –
Зны, аамтала сахьынхоз,
Атх цәа шкәакәа ус иаансыжызарг,
Тынч сазышәахәоит иахьа.

Апоет Игор Николаи-иҗа Тиуленев диит 1953 ш. май 31 рзы Пермтәи аобласт Нытвен араион Новоилнтәи ахаблафы.

Абжьаратә школ даналга ашьтахь Перм аргылаә изанаат иоуит. 1991 ш. А.М. Горки ихьз зху Алитературатә институт акны икоу Иреихау алитературатә курскәа ибзиазаны ихиркәшеит (арфеиаратә семинар акны напхгағыс диман Иури Кузнецов).

Иажәеинраалакәа рнылоит, Москва еиғш, Урыстәыла итытду ажурналкәа: «Молодая гвардия», «Наш современник», «Студенческий меридиан», «Урал», «Подзем», «День и ночь», альманахкәа: «Истоки», «Поэзия», «Слово», аизгакәа:

ПОЛОНЕЗ

Апластинка гьежьюеит, алу
еиғшнысшьало –
Апатефонгы чыжь-чыжьюеит
итәхәае абжы.
Адәы еикәара-цәышрак акәнышышылоуп,
Иаиххәаарыз цхаражәхәак днагьшыр.

Урал – ззара хәхәлыху макоушәа,
Ажәылараан еиғш, ирххазарг зынза.
Авокзал акнытә, акәыркәа гьыруашәа,
Ицоит ақыта өнкәа рыбжы рхьыгза.

Афин хәызба ахәашша еихнарсоит,
ибжынажьюам.
Анаша ртәы абкәыл-мгәлың еиазкуам.
...Огински иагьтамта «Агьсадгьыл
ааныжьра» –
Зны схызхыз полонез – сзызгәкыуа.

Полонез – агәыргьаратә тагылаза-ашьа аан итынчу акәашара.

АМАТА ИЗЫ АГАРАШӘА

Цәамтхаа бзиа уоуааит, соугьшәыл,
Сыгьшқа, харакгы зыдзам.
Дымәахкьом атанк хьантә агьшәма,
Ахьатра згәы итазам.

Ацәкьара иакәкуп аракета,
Змыжызарг, атантә иара тькоит.
Ргәы рахатны, гәата-бгата
Риартаф ицәоуп ахәыцкәа.

Арыцхара адучәа ирызныжызаит,
Рымш – уагәимшхара акәыблааз.
Иван Грозный хгәыгәтаимыжызаит,
Сталин илапгьшгы зыкәгаз...

Уаха уцәа тынчыз, уирфьхаргь
Хамагьагьак, деихашәы,
Адемократцәа ирышьтоу фьхәак,
Гәамтц-напхыцәгьак уиғашәом.

Уәидасыр ымтәк нужырым,
Шьарда урыгьхәап, иузыгьшу...
Уахьцалакгы, угәы каужьрым,
Ухызхуа угәтацәы еиғьшызы.

Уажә шыжыжа сгәадура сеата,
Сыгьшқа суеихьрхәоит, сзатцәым.
Цәамтхаа бзиа умаз, сматә,
Сихәоит дукәныхәарц Анцәа!

АХӘАЦ САДРИТ

Сцоит, мақәахәаранза сеилыхуп,
Еикәакәағзак сеикәнархом.
О, исычхароуп, исзаныхуам,
Сахьадыруа азнархом.

Гәымбылцьбарала уи ахәац,
Ианазха иқашәқашәоит.
Ахәы гьшза уәхалан, ушзахәо
Улбаакьароуп узқәаршәшәо.

Ахәацра улсроуп, имариамзаргь,
Игәагьтәыми, хәилацәкәуеит.
Уәызцәа риааира уазыхиамзаргь,
Уанацәхьат – уланаркәуеит.

Хәыхәкәак иреиәазон ауарба,
Итарыхәтцәаза агьыц.
Рцәа итазызауан ианырба –
Иззымычхауаз атәыц.

...Сгыламзи, садырзаргь ахәац,
О, самейжәзәит сгәы.
Исылшаз насыпны исшьахуан –
Иахылымшаз азгәы.

***

Абгькәа инарылгьхоит лашарак –
Алыхәта икылсуашәа ахьзы.
Қәа-зызаргь, сазыкәкәуам сшьара...
Снафьхәаргь, сзышра сыхгазом.

«Весенние голоса», «Багульник», «Турнир», «асовет-болгар журнал «Дружба» ухәа.

И. Тиуленев итижхьейт ажәеинраалакәа реизгакәа жәпакы, урт иреиуоуп: «Братина», «Кольчуга», «Огненная птица», «Небесная Россия», «Альфа и Омега на цепи», «Аргунское ущелье» ухәа егыртгьы.

Урыстәыла ашәкәыәәцәа Реидгыла далоуп. 2004 ш. раахыс Урыстәыла ашәкәыәәцәа Реидгыла амазаныкәгаәс дыкоуп. Ианашьюуп апоет Е. Володин ихьз зху апремия, Урыстәыла ашәкәыәәцәа Реидгыла апремия «Традиция» ухәа егырт алитературатә премиякәа маҷымкәа.

О, ссирзак бакәзаап, избо лакәзам,
Хнахәап, нас, ачаигьы, хләхәит.
Сыгьсы неивызгоит хәыцәа хәкәзам –
Исцәымзхьаз сгәыгьрагь хынхәит.

Слахфьхза снейт хәагьдан икынза,
Саатгылеит сылапгьш наизырха,
Агьскы икуп, зегь илапгьш рхьымзои,
Дыгьшуеит гәәантәагак азырха.

Харантә хәақалакь гьшзак шакәу ашьом,
Хәхәалапгьшуа хгәы хәжьом.
Схынхәуеит бышка, сымра шаша,
Хәанамгеи хәгьба хәжьжы.

АРЦЫЗБА ИХӘЫЦРАҚӘА

Пхәысхәара иаамтоуп, сашьа,
Аштә сынтытхьейт хәа ишьа,
Аатраф сымфь еикәыршьшыоуп,
Иазхәит ашьац.

Сгәы сынтахәыцып – саагьшып,
Иахсыргьар камлои еа шыкәсык,
Иарбан сызхьымзо, слашәым,
Макьана ихьшәам.

Пшәымак ишиатәоу сынхоит,
Сеилаха атәангы снахәоит,
Атыгьхәацәа, зных шәхарахоит,
Шәцәаара сызхоит.

Сыкәтцхейт аруаа рцәахәа,
Срыцымзаргь, рызбахә шәахәп,
Сацныкәом ргьыза ихәахьа,
Дсашьаз, дыстынхаз.

Маҷк саагәыршар хәылбьхәак,
Слыкәшәап хьткәеик дымцаха,
Аамтацк цьанатгьы стаххәп,
Нас, сыцәап стахәхәа.

Атхәрцәхәа саагьшып сеилыхьа.
Аурыс жакьа, схы сгәаргьха!
Дарбан сзыкәнамго атыгьха,
О, зыбла тыгьхо.

Сәызагьы гьхәыс дааимгеи,
Иаамтоуп, сазхәыцлап саргы,
Пхәызбак дысхәап сеилзырго,
Сахьымзои, даазгоит...

*Еуҗеугеит
Вахтанг Агьхазоу*

ШАКА ДНАСКЪО АКАРА ДУЗААИГЭАХОИТ

Ақсны ашәкәыәәәә Реидгыла Амилаәтә библотека ақны еифнакааит апоет, апублицист, ауаажәларратә усзуәы Виачеслав Чытанаа дийжәтеи 70 шықәса атра иазкыз аиубилеитә хәйлпәзы «Арәаш кнаха абжы».

Агәалашәара ахәйлпәз ах имәахытцит, ақсуа шәкәыәәәә реицш, ацарауаа, акультуреи аказареи русзуәәә, ацара-а-азара знапы алаку арцаәәә, апоет иыызәәә, итынхаәәә, итаәәәара, алиитература абзиа-баәәә азәырәы.

Аекран ақны иддырбон еиуеипшым ашықәсқәа раан итыхыз апоет ифотосахықәә, иажәеинраалақәа дахырыпхы, иара убас иәәәәәәәәәә рвидеонцәмтәқәа ркынтәи аципцәәәәә.

Ахәйлпәз ааиртит, В. Чытанаа ипстазаареи ирәиаратә мәеи дырзаатгылеит Ақсны ашәкәыәәәә Реидгыла ахантәәәы Вахтанг Ақхазоу. Анаәс ргәалашәарақәа рыла икәгылеит: апоет, ауаажәларратә усзуәы, ажурнал «Ақсны аказара» аредактор хада Геннади Аламиа, ажурнал «Алашара» аредактор хада Анатоли Лагәлаа, Ақсны ашәкәыәәәә Рассоциация ахантәәәы Владимир Зантәриа, ашәкәыәәәы Даур Нақкәебиа, апоет Гәында Кәыт-

ниа, ажурнал «Амцабз» аредактор хада Гәында Сақаниа, академик Валентин Кәәгәаниа, апоет иыызәәә гәкықәәа иру-азәку Феликс Цыынцәи ухәа егыртгы.

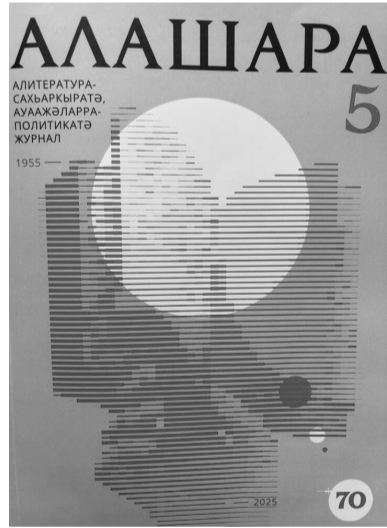
Ахәйлпәз ацәкы еиҳагы иханартәәауан иныбжәаршә-аабжәаршәны Ақәатәи аш-колхәыцқәеи Ақснытәи Ахәынтуниверситет астудент-цәеи В. Чытанаа иажәеинраалақәа исахыркны иахырыпхыоз.

Ацыхәтәан апоет иашыа, ацарауаә Савели Чытанаа, иара убас ипшәмапхыәис Нонна Делба ахәйлпәз аиәкаара ақшыызгаз, иахатгылаз, уи зәәлазырхәыыз зегы итабуп хәа рархәеит.

«АЛАШАРА» №5

Итыцит Ақсны ашәкәыәәәә Реидгыла иатәу алиитература-сахыаркыратә ауаажәларра-политикатә журнал «Алашара» изаамтану ахәбатәи аномер, уи 70 шықәса ахытра аиубилеи иазкуп.

Гыцба, С. Хәыым, Д. Габниа, В. Хәырхәмал ухәа.

Апоезиа ақәша еиднакылоит апоетцәә рабицарақәа рхатарнақәә: Д. Гәлиа, Гь. Чачба, И. Коғониа, Л. Лабахәуа, Л. Кәыцниа, О. Беигәәа, Қь. Агәмаа, Ш. Цәыцыба, Гь. Гәыблиа, А. Цьонуа, А. Лашәриа, Б. Шынкәба, Кь. Чачхалиа, Ч. Цьонуа, И. Тарба, Кә. Герхелиа, М. Миқәиа, В. Ацәриа, В. Ахыба, В. Анқәаб, Кә. Ломиа, С. Таркыыл, Ць. Тапағәуа, Р. Цьопуа, Е. Бебиа, В. Кәәгәаниа, А. Лагәлаа, Гә. Кәыцниа, Г. Сақаниа, З. Тхәитыкә, И. Хәыымпхә, Б. Барцыц, В. Касланзиа, Г. Аламиа, Д. Чачхалиа, В. Зантәриа, С. Агындиа, В. Ақхазоу, Е. Ажыба, М. Лашәриа, В. Амаршәан, П. Бебиа, Б. Гәыргәлиа, Р. Смыр, Т. Чаниа, Р. Лашәриа, Т. Ацәба, Н. Тарпхә, А. Ацыынцәал, Н. Кәыцниа, З. Кәәрциа, В. Даутиа, Ц. Абыгба, Л. Тәәнпхә, В. Чытанаа, С. Делба, И. Ахәшпхә, А. Чхамалиа, Д. Габалиа, К. Бытәба, А. Ажыба, А. Анқәабпхә, А. Гәынба, А. Акалгыба, А. Чытанаа.

Ажурнал ахәаатуа ацәәәы иануп еиуеипшым ашықәсқәа раан атыжымтә анапхәәәәәс иказ рфотосахықәә (М. Ахашба, А. Цьонуа, Ч. Цьонуа, А. Цьениа, Гь. Гәыблиа, Н. Кәыцниа, насгы 2004 ш. раахыс аредактор хадас икоу А. Лагәлаа).

Атыжымтә аатуеит Ақсны Ахәынтқарра Ахада Бадра Гәынба ажурнал анапхәреи аредакция аусзуәәәәи рахы икаитцәз адныхәаларала. Риубилеи рыдырныхәәлоит иара убас Ақсны ацара аминистр Хана Гәынба, Ақсны ашәкәыәәәә Реидгыла, Ақсны ашәкәыәәәә Рассоциация, Ақсны абыргәәә Рхәидкыла, Ақснытәи ахәынтқарратә университет. «Аредактор хада иажәә» арубрикала икыпхы А. Лагәлаа истатиа «Алашара зхылцуа ажурнал» ақны дазаатгылоит уи знысхыоу амәә.

«Алашара» аредакция амац азызуа ажурнал аиубилеи рыдырныхәәлоит ашәкәыәәәәәи, ацарауааи, ауаажәларратә усзуәәәәи рахтә еиуеипшым абицарақәа рхатарнақәә: Б. Барцыц, Д. Нақкәебиа, З. Гындиа, В. (А), Бигәәа, Р. Қапба, Гә. Кәыцниа, И.

Апроза иацәнакуеит аномер ақны зажәабжықәа анылаз ашәкәыәәәәә: С. Чанба, И. Папаскыыр, З. Дарсалиа, М. Ахашба, М. Лакрба, С. Кәыцниа, Шь. Ацыынцәал, А. Цьениа, Н. Хашыг, А. Возба, Д. Зантәриа, Ш. Цкадуа, Ць. Инцәиа.

Уилиам Шекспир иоымтәқәә «Генрих V», «Иули Цезар» ақшәахы еицәеит А. Зантәриа.

Апублицистика ажанр ала атыжымтәәы икыпхып ашәкәыәәәәә А. Гогәуеи Д. Нақкәебиеи реиәәәәәәә «Уацәы ухәарцәз – иахыа ухәахызароуп», Ақсны Рапхәатәи Ахада В. Арзынба аиәәәәәәә «Хыызшәәә ацәицш – ххәынтқаррагы иацәицшуп» (ианылцәит Тәли Цьапуацхәт).

Ажурнал ычоуп еиуеипшым ашықәсқәа ирыцәнакуа атурыхтә цәкы змоу афотосахықәәа рыла.

«ААМТА» АДАКЪАҚӘА РЫЛА

Абжааңнеиш, 2025-төи ашықос алитературатө пстазаара ахтысқаа рыла ибеиан.

2024 ш. Ақсны Ахада Идцала амилаттө лиитера тура ауасхыр азыштыққаа, желар рпоет Д. И. Гәлиа диижьтөи 150 ш. атра ахатыр азы уи ишықосны ирылақәан. Аиубилеитө усмоаңгәтөкәа реиөкааразы иаңтаз Ахәынтқарратө комиссиа аилатөарақәа

ркны излаөәжөаз азцаатөкәа рыла азбамтқәа маңымкөа иаднакылеит. Убарт инарықөныкөаны атөылаөы еиөкааз акыр аусмоаңгәтөкәа рахьтө изхьымзакөа иаанхаз 2025 ш. ашқа ииасызгы хөычы-хөычла рынагзара амоа ианын. Иахьауажөранза атыхөтөанынза инагам азцаатөкәа ыказаргы, хәкөгөйүеит инагзахап хәа.

Агазет «Аамта» №1-2 акны икыпқхуп Ақсны желар рпоет Д.И. Гәлиа диижьтөи 151 ш. атра иазкны. Иара убас ари аномер ианылеит Аңынңтөылатө еибашьра Дузза (1941–1945) акны Аиааира 80 ш. ахьцра инамаданы Ақсадгьыл ахьчараан итахаз апоет Леуарса Көыцниа игәлашәара иазку алитературацқаау Р. Қапба истатиа. Аңхәа идгалоп ашөкөыөцәа Алықса Цьөниа (95), Ақсны желар рпоет Рушьбеи Смыр (75) риубилеитө рыцхөкәа ирызку акыпқхымтқәа. Аномер акны акыпқхь рбеит апоетцәа Гөында Көыцниаңхәи Инна Хәцьымңхәи риубилеикәа инарыдхәаланы Ақсны ашөкөыөцәа Реидгыла акнытө адныхәаларақәеи рхәтәкәа ражөеинраалақәеи.

***

Ишдыру еиңш, Ақсны Раңхәтөи Ахада Владислав Григории-ица Арзынба диижьтөи 80 ш. атра ахатыр азы атөылаөы инартбааны аиубилеитө усмоаңгәтөкәа еиөкаан. «Аамта» (№3–4) ианылеит уи иөцәажөара «Абышәа анык-амла – амилатгы калазом». 2024 ш. акнытө 2025 ш. ашқа ииасыз ируакуп Д.И. Гәлиа диижьтөи 150 ш. атра ахатыр азы Ақсны ашөкөыөцәа Реидгыла аңшыгарала Р.Ць. Гөымба ихьз зху Ақснытөи ахәынтқарратө филармонияөы икөыргылаз алитература-театртө композициа «Ақсы төуп сара схө-

ыштәара». Абри иазкуп акыпқхьы-мта «Ақсы төуп Дырмит ихөыш-тәара». Иара убас урысшәала Москва итыжьу аңсуа шөкөыөцәа ражөабжькәа реизга «Абхазские рассказы» Москва, Алитераторцәа Рцентртө Оны акны азыргара шымоаңгысыз иазкны ианылеит. Ацарауау, алитературацқаау Руслан Қапба 90 ш. ихьцра иазкуп В. Аңхәзоу истатиа «Аңсуарөи аамы-сташәарөи анеицу». Аңынңтөылатө еибашьра Дузза (1941–1945) иалахөыз, Ақсадгьыл ахьчараан ахәра зауз абаохатөра злаз ашөкөыөы Қь. Агәмаа Ақсныка дхынхөит, аха хара имгакөа ичымазара иахьканы ицстазаара фәхтөеит. Уи игәлашәара иазкуп агазет адакьақәа руак. Арака иануп зиубилеикәа ыказ ашөкөыөцәа Махинур Папаңхә, Лариса Макачаа, Едуард Зыба, Константин Гердов ирызку акыпқхымтқәа. Апоезиа иацанакуеит А. Лагәлаа иажөеинраала фыцқәа, Гә. Көыцниаңхә апсшәахь еиталгаз аурыс поетцәа ражөеинраалақәа.

Традицианы ишапу еиңш, ашөкөыөцәа Реидгыла аңшыгарала март 21 рзы апоезиа адунеизегьтөи Амш азгәаңан К. Ф. Зизариа ихьз зху Ақәатөи ашқол-интернат акны. «Ажөеинраала аңшәа ианаалоит» ахьзуп уи иазку акыпқхымтқәа.

***

Ақсны Раңхәтөи Ахада Владислав Арзынба диижьтөи 80 ш.

атра ахатыр азы «Аамта» (№5-6) акны икыпқхуп 1989 шықөса ииун 2 рзы СССР желар рдепутатцәа актөи реизара ду акны икөгыларәа. Аңсуа шөкөыөцәа зегьы гәалсра дула ирыдыркылеит Ақсны желар рышөкөыөы Алықса Гөгәуа ицстазаара иалтцра. Арака икыпқхуп Ақсны ашөкөыөцәа Реидгыла иканацаз адышшыларәа инамаданы инекролог.

Аңынңтөылатө еибашьра Дузза (1941–1945) иалахөыз иреиуоу Чычыкөа Цьонуеи Алықса Цьонуеи ргәалашәара иазкуп аредакциа еиөнакааз адакьа. Ашөкөыөцәа Б. Гөыргәлиа (90), А. Аңынңбал (90), В. Аңрба, (90), Р. Лашәриа (80), О. Торосиан (75) риубилеикәа ирызкны акыпқхь рбеит рыцстазаарөи рыреиаратө мөеи аазыргышуа аматериалкөа.

Ақсны ашөкөыөцәа Реидгыла абзоурала маи жөохө рзы Ақәа имоаңгысит Ақсны алитераторцәа фәрацәа аюбатөи рсөмиторцәа. Агазет ианылеит уи иазку фотосахьала иөычөу инартбау акыпқхымтқәа.

***

«Аамта» (№7-8) актөи адакьа аатуеит С.И. Чанба ихьз зху Аңсуа хөынтқарратө драматө театр акны ашөкөыөы, ацарауау, ауаажөларратө усзуөы Б. Гөыргәлиа диижьтөи 90 ш. атра иазкны имоаңгысыз аиубилеитө хөылпзәы ала. Ара икыпқхуп «Аңсуа шөкөыөцәа Владислав Арзынба

изкны» зыхьзу ацарауау В. Көагә-аниа иазирхиаз астатиа.

Ақсны Аңынңтөылатө еибашьраан итахаз апоет гөлымтөах Саида Делба диижьтөи 60 ш. атра ахатыр азы ашөкөыөцәа Реидгыла еиөнакааит агәалашәаратө хөылпзәы «Сара сыкоуп, сыгәра жөгөзар...». Уи моаңгысит Ақәа, амхәцьыркөа ргәалашәара иазку абака ааигәара – абахчәағы игылоу аевкалипт-цла амцан, лгәалашәара иаддырганы ахахө ахьыштыөу атыпан. Агазет аредакциа еиөнакааит Саида Делба илызку адакьагы.

Аномер акны ирзаатгылоуп аиубилеикәа ыказ ашөкөыөцәа: Сергеи Көыцниа, Лев Лиубченко рыцстазаарөи рыреиаратө мөеи. Адакьа чыда ианылеит апоет, атоурыхтцаау, аиґагау Д. Чачхәлиа 75 ш. ихьцра иазкны Ақсны ашөкөыөцәа Реидгыла иканацаз адныхәалара.

1974 ш. Ақсны желар рпоет Д. Гәлиа диижьтөи 100 ш. атра иазкны еиөкааз аиубилеитө усмоаңгәтөкәа рхәаақәа иртәгзаны Очамчыра араион Азөыбжәа ақьтан имоаңгысит аныхәа. Уи иалахөын, аңсуа шөкөыөцәа реиңш, аинтеллигенциа иреиуаз азөыроөы, атөыла анапхгара рхәтарнақцәа, иара убас аиубилеи азгәатара аөалархөразы Ақсны иатәаз асасцәа. Ара икыпқхуп урысшәала агазет «Советская Абхазия» ианыз астатиа «Так и песня вечно с нами будет» (1974).

Аңынңтөылатө еибашьра Дузза (1941–1945) акны Аиааира 80 ш. ахьцра ахатыр азы ари аномер ианылеит Ақсадгьыл ахьчара иалахөыз апоет, ажуриналист, апублицист Сандра Сангәлиа изку астатиа «Зехьынңыра еицамхөз».

***

«Аамта» №9-10 аатуеит алиитература-сахьаркыратө журнал

«Алашара» 70 ш. ахьцра иазкны Ақсны Ахәынтқарра Ахадеи Ақсны ашөкөыөцәа Реидгылеи икарцаз адныхәаларақәа рыла. Атыжымтәа ианылеит иара убас ацарауау В. Бигәаа ажуринал атоурых иазку истатиа «Зымөхак тбаау атыжымтәа».

Ақсны желар рпоет П. Бебиа диижьтөи 90 ш. атра иазкны ашөкөыөцәа Реидгыла аусмоаңгәтөкәа еиөнакааит. Апоет акыр шықөса дахьынхөз аюнаөы иаартын исахьа зну амеиориалтө гөы, насгы Ақснытөи Амилаттө библиотөкаөы имоаңгысит аиубилеитө хөылпзәы. Абарткөа рызбахө рхөоит агазет ианылаз акыпқхымтқәа. Аредакциа еиөнакааит иара убас П. Бебиа иреиара иазку адакьа чыда. «Алитературатө тынха» арубрика ала агазет акны раңхәза аөны акыпқхь абөит И. Тарба ипоема «Ашөшырақәа ркөалзы». «Хлитература азыргара иацхраауеит» ахьзуп Москва имоаңгысыз Ашөкөыөцәа Адунеизегьтөи Реиөкаара Аконгрөсс иалахөыз Ақсны ашөкөыөцәа Реидгыла ахантөаөы В. Аңхәзоу истатиа.

Азеиңш хьзы «Ароаш кнаха абжы» иацанакуеит иаамтәамкөа зыпцстазаара иалтцыз, абаохатөра злаз апоет В. Чытанаа диижьтөи 70 ш. атра иазку агазет адакьа чыда. Апоет З. Тхәицкөкө апсшәахь еиталгаз, Ақсны инхө аерман поет А. Сарөциан иажөеинраалақәа рцикл иахьзуп «Ауаа рыгөкәа рыкнакөзаап иахьыргылатөу аюны».

«Глубокая борозда писателя» ахьзуп апоет-академик В. Зантәриа ашөкөыөы Д. Наңкөебиа изикыз астатиа. «Аңхә амаакьрақәа анамоу» акны иалаөәжөоуп Ақсны ашөкөыөцәа Реидгыла Амилаттө библиотөкаөы имоаңгнагаз Москва урысшәала итыжьу аизга «Абхазские рассказы» азыргара.

АСАТИРА АКӨАКЪ

Кьыршьал ЧАЧХАЛИА

МАХЬАЛ ИХӘДАЦЬАЛ

Цьоукы ирыцриқьон,
Цьоукы ирцөигон,
Абас дыкан Махьал.
Цьоукы ирхыргон,
Цьоукы игөныргон,
Изырхәауан «нахал!»

Имбазәшәа, имахәзәшәа,
Ихәлабгон Махьал.
«Рукои махал», ихәон: –
«нахал», –
Ирхәауан амал.

Ус дшыказ, иаацөыркьаз
Днацдалөит ағьал...
Дыгөрымуа, дыкрьимфөрымуа
Махьал «рукои махал».
Иөиизымкуа, иөиизымшыуа
Ихнажөеит ихәдацьал!..

***

Атөара иурбеит,
Иаразнак иңсы талт.
Иуны иурбеит,
Уаңхәа уи дахалт.

Аусурагь ухөеит,
Афөахәа ибга ццөеит,
Аңсшьара иурбеит,
Цсаатөцәс дпөруеит.

Ацөгьахәара ибеит,
Еилихуеит аби-дөи.
Абри иөиңш икоугы
Дықөуп адунеи!

***

Алыгәрафөы амхы ләзцо,
Абри иоуп агаза.

Аха уи икөгөығны аца кәзцо,
Дыбашьатөуп зынңа!

***

Амкөыбагы атеитыңш амоуп,
Уи азыхәан иоүтөзөи!
Аха амкөыба аңнуцқа гәаөоуп,
Насгы шака иашоузеи!

***

Ақсны икоу өыцьа роуп,
Аиҳабытөкьа Мыцьа иоуп.

***

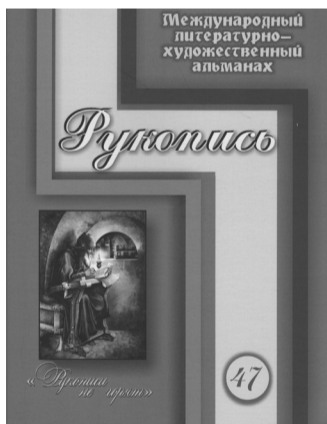
Абгахөычы ақара
цысхө зырпыңхьада,
Аха уи иамтаны
хчыкгы збахьада!
Абгахөычы өхөон:
– Көчышь зазахьада,
Аха сара сақарагы
көтыжь зфахьада!
– Цабыргуп, уара уақара
көтыжь зфахьада,
Аха уара уақарагы
икыдыркьахьада!

***

Агөыжь ус ахөеит,
Иутоурыхузеи хөа ианазцаа:
– Стоурых иазыжөуазөи,
Аөкөа срахөшьаөоуп!

Аха атоурых
Иашатөкьа анырыңшаа,
Уақа иаацөыртит
Аөада ишапоу.

АЛЬМАНАХ АЗЫРГАРА

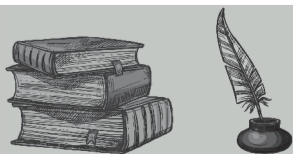
Ақсны ашөкөыөцәа Реидгыла И.Гь. Папаскьыр ихьз зху Амилаттө библиотөка акны еиөнакааит Урыстөылатөи желарбжьаратөи алитература-сахьаркыратө альманах атыхөтөан итыцыз 47-төи аномер «Рукопись» азыргара. Уи иагөыллөит аңсуа потөцәа Вахтанг Аңхәзоу, Владимир Зантәриа, Анатоли Лагәлаа,

Гунда Сақаниа, Илона Көыцниа ражөеинраалақәа реиґагақәа. Ажөеинраалақәа ирыцуп авторцәа рбиографиякөеи рфотосахьакөеи. Игор Елисеөв редактор хадас дызмоу альманах, Урыстөыла аңнуцқа еиңш, аңхәаөцәа ироуеит егырт атөылақәа рбиблиотөкакөеи руниверситеткөеи.

Атыжымтәа азыргара иазкыз аиқәшәара ааиртит Ақсны ашөкөыөцәа Реидгыла ахантөаөы Вахтанг Аңхәзоу, анаөс иара егымоаңгыгон. Уи далацөажөеит аңсуа поетцөеи апрозаикцөеи рырфөиамтқәа аурысшәахь реиґагара азцаара еснагь ахшыөзыштыра шарто, иара иамадоу аусқәа реиөкаара ишахәтцгыло. Аха, аңхәа иргылары, ари шабзоуруу аңсуа шөкөыөцәа аурыс шөкөыөцәа реимадарөи русөицуреи. Иналкааны ишазгәатәтөу Ақсны Урыстөылеи рырфөиаратө хөидкылақәа русөицуреа ишалтцшөу. Альманах аөө-

зар, аңсуа поетцөа рөымтқәа ранылара дшацхрааз Москва инхө хьынңыуаө, ашөкөыөы Владимир Делба. «Уажөынахысгы аимадарақәа рыртбаарөи аиґагара иамадоу азцаатөкәа рызбарөи хусура ахьрхарта хадәкәа ируакны иказауеит», – ихөеит ашөкөыөцәа Реидгыла ахантөаөы.

Азыргараан икөгылеит, ргәанагарақәа рхөеит: ашөкөыөцәа Рәссоциация ахантөаөы Владимир Зантәриа, апоет, апрозаик Артавазд Сарөциан, апоет, апрозаик Артавазд Сарөциан, апоет Илона Көыцниа, ажуриналист Леила Пачулиа, Амилаттө библиотөка аиҳагы Борис Чола-риа ухәа егыртгы. Зегьы еицөакны иазгөартон амилаттө лиитература иацанакуа аөымтқәа егырт абызшөақәа рыла еиґаганы ртыжьра аңхәаказгы ацәк ду шамоу, аңсуа доухатө культура азыргара ишацхраауа.

Апсны ашәкәыфәцәа Рейдгыла ацшыгарала Апсны жәлар рпоет Платон Бебиа диижътеи 90 шықәса атра иазкыз аиубилеи азгәтараан

Апсны ашәкәыфәцәа Рейдгыла имфәгнагыз Москва итытцыз ашәкәы «Абхазские рассказы» азыргара акнытә

Е. Цышәпхә лтыхымтәқәа